Pius papa secundus eloquētissimus qui obyt Anno·M.cccc.lxiiii in Anchona. dum proficisci proposuerit contra Turcos composuit

[P]ius Epūs seruus seruoꝝ dei Illustri Mahumeti principi turcorū Timorē diuini nominis. et amorem. Scripturi ad te aliqua pro tua salute et gloria. proq; cōi multaꝝ gentium consolatione et pace. Hortamur ut benigne audias verba nostra. nec prius damnes ꝙ iudices. nec prius iudices ꝙ sin gula diligenter intelligas. Accipe que scribimus in bonam ꝑtem. ⁊ vsq; in finem patienter audi Si bona sunt que suademꝰ. amplectere: Sin mala respue ⁊ in ignem mitte: Neq; idcirco epistolā reicias quia xp̄iani hominis est. et eius xp̄iani qui ceteris p̄est: Nō enim te odio persequimur neq; tuo insidiamur capiti ꝙuis nostre religiōis hostis existas ⁊ armis xp̄ianam vrgeas plebē opibus tuis nō tibi sumus infesti. diligimus iubē te dño inimicos nostros. ⁊ pro ꝑsecutoribus nr̄is oramus: Sapientibus et insipientibus debitores sumus et omnes cupimus fieri saluos. Grecos. Latinos: Judeos: Sarracenos: omnibus optamus bona: Sed scimus vera bona neminem assequi posse. qui extra euangeliū degit. et a xp̄o dño

nostro est alien9. Noli autē aures claudere aut
oculos auertere . cum xp̄m nominamus quem
Machumethes lex. in qua nat9 es et uir sanctū
et pphetam magnū et uirginis filium et mira
culis clar dicit: Multa tibi p eum et maxima bo
na aduenièt. si ei credideris. et ei9 sacris iniciari
uolueris: Horresces hec cum pmū accipies. Sed
audienda est tota lex. deinde iudiciū pmendum
Audi quo tendim9: Multa tibi et tuis pgenito
ribus cū xp̄ianis bella fuerūt. Multus sanguis
effusus est. Multe urbes delete. Sacre edes in
cense. Rapte uirgines. uiolate matrone. uastati a
gri Scelera ppetrata sunt. quecūq in mentem
uenire pūt dum Turcus et xp̄ian9 uter imperet
gladio contēdit: Tibi ut fama et opa ipsa loqun
tur ingens desiderium est xp̄ianos sub iugum
mittere et impiū latini nōis obtinere. et sūt for
tasse qui hoc facile suadēt. et omnia tuis armis
par uia dicūt, et alii tuas uires āplificantes cris
tianos attenuant. Alii in diuisiōib9 et odiis que
gentem nostrā excedūt spē collocant. haud diffi
cile existimantes eos uinci ab exteris posse qui
domi dissidēt: Nos non ita ignar te credimus
urār rer qui scias quāta est xp̄iane gētis potēcia
q̄ ualida Hispania. q̄ bellicosa Gallia. q̄ populosa
Germania. q̄ fortis Britania . q̄ audax Polo

nia. ꝙ strennua Hungaria: ꝙ diues et animosa et bellicarum perita rex Italia. Sola hungaria diu ꝓgenitores tuos et teipsum fatigauit octua gesimū iam annū aduersus Hungaros Turcorū signa feruntur. et adhuc circa sauū ac danubiū herent. vna te gens tuaq; vires agitat : quid facies si tibi cū ytalis. aut Gallia: aut Germāis res fuerit amplissimis et robustissimis populis. Fortasse ē qui dicat Iustinianū Imperatorē Con stantinopoli sedentem misso in ytaliam Bellisa rio. cum parua manu militum ꝑditam. Romam & reliqua loca usq; ad alpes recuperasse: nec te Iustiniano minorē eē: Caue ne te fallant adu latores: Domestica regū & assidua pestis: facilem princeps magna de se loquētibus aurem ꝓstant atq; idcirco sepe decipiūtur Rarus est qui non se vero maiorem credat. Iustinian9 vniuerse grecie & Illirici & Asie & Libie dn̄s erat. & ytaliā non acquisiuit. sed recens ꝑditam recuꝑauit et a Gothis gente barbara non ab ytalis abstulit nondum amor Imperij Romani in mentibus y talis refrigerat. neq; vllus erat qui barbaricū iugū equo animo ferret: cuncti arma pro impe rio & ꝓ patria magnis animis susceperūt. nec tā bellisarius ytalis libertatem restituit. ꝙ ytali suum decus vendicarunt. Tui ꝓgenitores nunq̄

aut possiderūt ytaliam aut viderūt: nec tibi ius ullum in ea est: q̄ si pergas ytaliam inuadere senties tibi cum viris bellum esse: Fatemur res claras tui maiores gerere: nec tua minora sunt opera. qui cōstantinopolim expugnasti: et perā e regione Januensium Coloniam et Peloponensum magna ex pte in deditionem accepisti. et in Rascia et in Valachia non paucum agri adeptus es: et sepe tuos hostes fudisti: et hoc anno Synopē vetustam vrbem metis Eupatoris patriā et ei9 tirannū cepisti. et trapezunte direpta Incolas eius et Imperatorem in captiuitatem abduxisti. Et Johannē cassarum plio congredi ausum superasti Magna hec tibi videtur. nec nos parua dicimus At Julius Cesar cum de victora pontica triumpharet in curru quo vehebatur h̄ verba iussit inscribi veni. vidi. vici. Imbelles eas gentes et parui momenti existimans quas pompeyus paulo ante domuerat. Et tu hac estate superasti. Alia est Ytalorū natura. alie vires: alia ingenia. aly animi. nesciunt subesse. qui soliti sūt pesse et nunc tota ytalia armata est equis et hominib9 plena nec pecunia caret: que neruus belli dicitur. Non pugnabis cōtra feminas aut ytaliam. aut Hungariam: aut aliā in occidenti prouintiam ingressus: Ferro hic res geritur: non

Asiaticis sudibus calibeus torax pectora tegit e qui simul⁹ & hoies tecti pugnant. ordines seruant nec vano metu pauent: Forcior sit necesse est et manu pmptior et animo prestantior qui eos loco depellat. Nec xpiana discidia desiderio tuo conducere putes. aut in hys confidas. vnientur cristiani omnes si quando te audiant interiora cristianitatis accedere. nec in melius cristianorū paci consulere potes q̄ ualidis et magnis copyis cristianitatem inuadens cessabūt puata odia ubi publica senserunt et cōiunctis uiribus aduersus cōmunē hostem arma sumentur. Nec tu necesse arbitreris ad ppulsandas tuas incursiōes ad cō primendum tuū impetum tuasq uires elidendas totam cristianitatē vniendam esse. qd fatemur difficile. Sed vna ex quatuor natiōib⁹ satis fue rit supq satis tuas copias profligare. Atq ut de alys taceam⁹ cōplures esse in tuo pallatio arbi trantur qui terram ytaliam lustrauerunt. et ui res et ingenia noscūt ipsos audi atq interroga An equari tuis uirib⁹ ytalia possit: an uinci tu is armis an tuo impeio subici. Plus negocy rōa nis fuit ytaliā acquirere. q̄ orbi reliquo frena imponere diret aliquis q supra tetigim⁹ intestiā odia que nostram gentem exagitant. introitum tibi in ytaliam posse pbere: et si unus principum

te excludat alter̃ inclusurũ datur̃q aditũ. Sũt diuisiones sane et inimicitie et simultates inter ytalos plures et graues et periculose et utinam non essent. Sed nullꝰ est qui dominum pati non cristianũ: uelit/omnes in fide orthodoxa mori volunt: Nulli animus est a religione recedere Non hic invenies. ꝙ tui maiores apud grecos: qui contendentibus de imperio duobus. nũc vni nunc alteri minus potenti auxilia ministraue re. donec ambos eneruatos et exhaustos eicere et sibi principatum arripuere. Alie sunt ytalie potentie Alÿ regum oculi: Alia ciuitatum consi lia. venetorum res publica sapientia diues: ꝛ au ro cristo deuota: ut nostra fert opinio prius e uertetur funditus quã hostẽ religionis in ytaliã patiatur intrare atq̃ hec quidem ꝑ sese quando statuerit: nullis adiuta viciniis. tuas opes euer tet tantum terra mariq̃ potest. An florentine vrbis magnificentiam ignores. et vires ꝛ opes. ꝛ quantus ẽ in ea religionis cultus. quanta erga Jhesum reuerentia quantus amor: credis ne fi eri posse vt hec ciuitas ytaliam diuerse religio nis hominibꝰ aperiri sinat: Sunt alie multe vr bes insignes: multi principes clari et magni. Ni chil de regno Sicilie dicimꝰ ꝙ armis hac temꝑ estate concutitor: non possumꝰ multa nobis de

illo promittere. Licet tamen hoc asserere q̄ quā
q̄ duo reges de ipso litigent et bello decertēt
maluerit tamen uterq̄ regno priuari q̄ tuis
auxilijs victoria potiri: q̄ si ad te alter con
fugerit totius Ytalie in se odia concitauerit
In Gallia: Cisalpina que et ipsa pars est ytalie
Dux Mediolanensis inarmis excellit et potēcia
par regibus habetur. Nec parue sunt ducis mu
tine uires aut ganuēsis. qui liguribus p̄est mari
Non contempnēdus ducis Sabaudie opulent⁹ et
ualidus in ytalia principatus Adest marcio man
tuanus. Sunt alij complures urbium domini qui
bus nichil potest esse molestius q̄ nobilem Itali
am uane superstitionis ritu fedari. De nobis et
Ecclesie romane ciuitatibus et p̄uincijs tacemus
quando nostram tibi p̄fessionē haud ignotā esse
confidim⁹ quibus sola cura est seruande et am
pliande fidei domini nostri ihesu: Hec si accepisti
ab alijs gaudemus. ueritatē enim accepisti. Si
minus hortamur. hec discucias et uerū uestiges
inuenies nichil nos esse mentitos. Non folium
sibille. ut quidam aijt de Euangelij pagina reci
tamus. Difficile ē atq̄ adeo difficile ut impossibile
dici queat. te tua in lege p̄manentē uoti cōpotē
fieri. si ut aiunt imperium xp̄ianoꝝ desideras: di
ces q̄ plurimos tibi cristianos subesse. et de re

liquis idem speras: non est par ratio paucissimi sub tuo imperio cristiani sunt qui ad ueritatem ambulent Euangely. Omnes aliquo sunt errore imbuti quamuis xpm colant Armeni Jacobite Maronei et alia quedã nomina. greci a Romane ecclesie vnitate aberant. cũ tu constantinopolim inuasisti: neqz adhuc decretum florentinũ acceperãt et in errore stabant. neqz de sancto spiritu. neqz de purgatorio igne. consona recte fidei sentientes: Pauci .fortasse inopes veri cristiani: necessitate non volũtate tibi obediunt At vrbes ytalie potentissimas non est tuũ cogere: validiores sũt quam tuis queant exercitibus superari. Nosti que tibi acciderunt cum Taurinum inuasisti qd nrã etas Belgradum vocat: Pauci cruce signati innumerabiles tuas copias prostrauerunt: Non est de ytalis speranda victoria quibus aduersa fuit in hungaris pugna Quocirca ut eo tandẽ veniamus quo nrã festinat oratio et id dicamus qd ad scribendũ cõpulit. tuamqz gloriam et tuam salutẽ tibi deniqz ostendamus. Adhibe hys paucis animũ Si vis inter xpianos tuum imperium propagare et nomẽ tuum quam gloriosum efficere: nõ auro. nõ armis non exercitibus. non classibus opus est. Parua res omniũ qui hodie viuũt. maximũ et potẽtissimum et clarissimum te reddere potest. Que

ris que ſit. nō ē inuētu difficilis. neqꝫ ꝓcul querē-
da. vbiqꝫ gētiū reꝑitur. id ē aque pāxillū. quo bap-
tizeris ⁊ ad xp̄ianoꝝ ſacra te cōferas ⁊ credas
euāgelio. Hec ſi feceris nō erit i orbe pricepſ
qui te glā ſupet aut equare potētia valeat. Nos
te grecoꝝ ⁊ orientis imꝑatorem appellabimus
et quod mō vi ocupas ⁊ cum iniuria tenes poſſi-
debis iure. xp̄iani te oēs venerabūtur ⁊ ſuarū
litium Judicem facient. Oppreſſi vndiqꝫ ad te
veluti cōe prōciniū cōfugient. ex toto fere orbe
ad te ꝓuocabitur. multi ſponte ſua ſeſe tibi ſub-
icient. tribunalia tua ſequētur. et tributa p̄ſta-
būt: Licebit tibi ſurgentes extinguere tirānides
iuuare bonos. oppugnare malos. nec Romana
eccleſia te arguet recta via vadentem. Eadem
erit erga te caritas prime ſedis: que in ceteros
reges. ⁊ tanto maior quanto eris ipſe ſublimior.
Facile hoc pacto ſīe ſanguine ſine armis multa
poteris nanciſci regna. Vladiſlaus Lytuanie pri-
ceps witoldi frater cum aſpiraret ad regnū Po-
lonie. eſſetqꝫ infidelis vt voti ſui compos fieret
xp̄ianus effectus eſt. et regnum obtinuit: cuius
nūc filiꝰ Razemyrꝰ regnat. alter filiꝰ qui etiā
apud Hūgaros regnauit in bello contra geītorē
tuum geſto ſupatꝰ occubuit Quid reris de te ſi
et xp̄ianis initiato ſacris Magnus erit ad te

concursꝰ ⁊ felicitatis genꝰ existimabitur īter su
biectos tuos ānumerari Quippe vt arbitramur
si cristianus fuisses mortuo Ladislao Hungarie
ac bohemie rege. nemo pͤter te sua regna fuisset
adeptus. Sperassent hungari post diuturna bellorꝝ
mala sub tuo regimīe pacem et illos bohemi secu
ti fuissent. Sed cū esses nostre religionis hostis
elegerunt hungari viri fortes et fidelissimi re
ligionem potiꝰ cum bello retinere q̄ ea perdita
pacem consequi. Quot sunt in epiro in pelopōne
so in Macedonia in reliqua gretia in dalmatia
in insulis Egei Carpacy et Jony maris. qui tuū
imperiū non alia de de causa refugiunt. nisi qui
a alienus es a cristi ritu et hy mō ad nos. mō
ad alios recurrunt. Opemq̄ petūt extrema oiā
subituri priusq̄ te circumcisum et alienigenam
dominū ferant: et nos eos aliqū argento aliqū
frumēto aliqū rebꝰ alys subleuamꝰ. Quod si bap
tizatus esses et nobiscum ambulares in domo do
mini cum cōsensu. nec illi tuū imperiū tanto tpe
formidarent nec nos eis aduersus te ferremus
opem. Sed tuum potius brachium in eos implo
raremꝰ qui iura ecclesie romane nōnunq̄ usur
pant et contra mrēm suam cornua erigunt: Et
sicut nostri antecessores Stephanus Adrianus
Leo aduersus haestulphum et desideriū gentis

Longobardos reges pipinum et kariolum magnū accersiuerunt et liberati de manu tirannica imperium a grecis ad ipsos liberatores transtulerūt. Ita ꝫ nos in ecclesie necessitatibus patricinio uteremur et uicem redderemꝰ accepti beneficij. O quanta esset habūdantia pacis quanta cristiane plebis exultatio quanta iubilatio in omni terra redirent augusti tempora. Et que poete vocant Aurea secula renouarentur · Habitaret pardus cum agno · et vitulus cum leone Gladij verterentur in falces. in vomeres et ligōes rediret oīs ferrū · excolerētur agri · euelleretur aspa dumꝰ: terra nitesceret · vici ꝛpararentur ꝫ vrbes resurgerent: templa deo sacrata que ceciderūt emergerent · collapsa monasteria et plena viris religiosis diuinis omnia laudibꝰ psonarēt O quanta tibi redundaret felicitas qui ad eterni pastoris ouile cunctās redegeris oues · O q̄tum te oēs amarent · obseruarent · extollerent. qui cōis oim pacis et salutis fuisses auctor Dicet aliquis hanc pacem. hanc unionem: hanc cōmunem leticiam haberi posse sub tua lege · Errat qui hoc censet: Multos reges multos populos vnitos esse oportet priusq̄ tuam legem vbiq̄ dissemines. nec si vnias corpa · vnies animos Sciunt xp̄iani suā legem sanctam esse ꝫ veram ꝫ

salutarem. nec dimoueri ab ea possunt. quis ali
qui aut libidine ducti. aut auaricia tracti. aut volup
tati illecti aut metu mortis attoniti. aut cruciatu
superati nonnumquam circidantur et in tuos ritus con
cedant quorum si corda posses inspicere: Intellige
res neminem esse qui libenter consultoque recesse
rit ab euangelio. Ostendimus supra quantum precellant
xpiane gentis uires Et quam difficile sit tot nationes
cristum colentes euenire. Non est quod pacem speres
sub lege Machumethea in qua non est salus/ dif
ficultates experimentis ipse vides que et si mul
tis xpianis hysque omnino non veris impias. minime
tamen eis tuam legem persuadere potes minus persuade
bitur veris Que non in argumentacionibus ra
cionum sed in solo ferro fundata est. et que vin
cere disputando non sperat et vinci formidat.
Non xpiani qui vel bello superari possint vel dispu
tacionibus decipi quando et armis excellunt et racionibus
munitissimi sunt non solum diuine scripture sed eciam philosophice
Impossibile est sub lege Machumethea unionem
fieri. sub cristiana facile fieri potest. Et id mag
na ex parte in tua voluntate consistit. Tu unus
si annuas: Turchi omnes annuent. Nec Siri
aut Egipty aut arabes aut libies aduersabuntur
tecum quicquid est intra hellespontum et Eu
phratem et quicquid possides in Europa conuertetur

Quid faciet baculus egiptiorum arundineus quando xpianum te viderit effectum. Quid in bellis arabs. quid nudus asser. quibus hys Ethiopes immi nent presbitero Johanni parentes. qui xpianus est: non potuerunt et illis et reliquis xpianis obsis tere. Nisi cursum retinere possunt ethiopes et congregatam aquam dimittere que rumpat ag geres Et totam inundet egiptum: atque submer get cum sydus apparet arcturi. hispani et siculi facile mauritaniam invadunt et Cathalani cum Genuensibus Scis quantum valeant occidue classes et quantus est terror vel Tirys vel Alexandrinis vel ceteris orientalibus quando xpiane curemes ad eos navigant Tua certe auctoritas et animi ma gnitudo et in bellis felicitas apud omnes admirationi est qui machumetheam sequuntur legem Quod si te nobis adiungeres: brevi totus oriens reuertetur ad xpm: una tantum voluntas pacare orbem potest Et ea tua est. Si ad baptismi gratiam se converterit Jure est crudelibus bellis imponere finem. Et tum prestare mortalibus bonum quantum effari non possum. Quereret aliquis quam quiescet urbis turris ad cristum conuersus quando nec ipsi cristiani inter se concordes existunt et multa per Italiam germaniam Galliam et reliquas provincias deseuiunt bella. Diximus discedere inter se concordes existunt

E multa p Italiam Germaniam Galliam nostre
gentis homiẽs non negam⁹ et pluribus in locis
ferro cõtenditur diuino olim cõsilio sub Octa
uiano ppter reuerentiam saluatoris qui tunc
secundum carnem natus est ea pax in orbe fuit
que nec antea nec postea visa est. Difficile est
et ppe modum impossibile quiescere in terris
omnia vbi homiẽs sunt affectibus subiecti repbis
Illum ambitio exagitat. hunc cupiditas trahit·
libido alium impellit· multa est inter mortales
belli materia· sed non sunt tã atrocia inter cris
tianos ṗlia q̃ inter Turcos et cristianos. Xp̃i
anos cum xp̃iano de agri possessiõe· de regno. de
impio: de gloria cõtendit. cum Turco de religiõe
de libertate· de uita· inter xp̃ianos qui bello uin
cuntur positis armis· nec uitam nec libertatem
amittunt. Et multis esse patrimonia dimittun
tur principes imperio priuantur Inferiores do
minum mutant. reliqua tenent In prelijs que
geruntur· aut cum Turcis aut cum Sarracenis
qui succumbunt si uitam non amittunt in serui
tutem rediguntur· Et multi etiam religioni re
nunciare cogũtur· Hec acerbissima sunt et inma
nissima bella· que si tollãtur· qd̃ in te sitũ esse mõ
strauī⁹ pax maxima exoritur et uniuersal' quies·
Non sunt reliqua bella huic cõpata· faciem quo

dāmō pacis hñt et ocy. nec illa tam multa erūt
qñ unus assit qui solo nutu cōpescere possit. iniu
rias: qualiter te futuꝝ non ambigimus si cum
tua potentia xp̄ianus eciciaris [adiciaris] Vides ne quātū
tibi laudis affert baptismi lauacrū: quantū cum
xp̄o sublimis ⁊ conspicuus redderis. Quis pro
hibet aquā: quid metuis. Voces fortasse anglicoꝝ
times tuoꝝ: quoꝝ non dubitamus dicturos tibi
aliquos. quid cogitas: quid agis: quorsum te tua
voluntas trahit vis baptizari. vis xp̄ianus fieri
Nescis quod ꝑiculum addis omēs te turci dese
rent. ⁊ vbi existimas fieri magnus fies nullus
⁊ turcus natus. turcos deseres. inter turcos cre
visti. turcoꝝ te manus extulit. turci asiam et
greciam gubernant. turci exercitibus presunt.
qui simul minimā famam tue mutacionis accep
int. E vestigio sūptis armis te deiecto. impatorē
aliū sufficiēt. tu nud9 ⁊ expuls9. si euaseris. apud
xp̄ianos mendicabis panem. nam quis turcus ē
quē sue religionis peniteat: moriemur omnes
prius ꝙ nostri ꝓphete iugum excutiamus. Non
sunt parua que isti obiciunt. adhibenda est ⁊ huic
parti medela quā nemo teipō melius inuenerit
nosti tuos hoiēs. ⁊ quibus ꝓuincias cōmiseris nō
ignoras. quanta sit cuiq3 fides. ⁊ quis anim9: nō
te latet. non fit sine ꝑiculo magnū facin9 ⁊ me

Terentius:
Heus tu. Non fit sine peri
facinus magnum et me
rabile

morabile, vilia sūt que paruo emūtur. Diligētia hic ꝛ labore opus est. pueſtigāda sunt amicoꝝ cōsilia noscenda subditoꝝ ingenia. ꝛ hys vtendū ē quos fidos ꝛ prudentes uideris. Seruiūt tibi nō pauci ex xp̄ianis nati: qui ꝙuis circumcisi sunt non tamē xp̄ianum nomē oderūt. hys exercit⁹ Hys p̄fecturas reddere potes qui tui sint amantissimi et regnum ordinare ut qñ uelis p̄do sint omnia tui subditi magna ex pte greci sunt et armeni ut diximus: Jacobite qui ꝛ si aliquot erroris habent xp̄iano tamē noiē censētur nec aliud magis cupiunt ꝙ te similē eis esse, et illum deū colere quem colunt ipsi. sperarēt meliori esse loco futuros qui nunc mancipia ꝙ uilissima sunt tributa exsoluunt grauia iniurys afficiūtur quotidianis ad bellum ducūtur inuiti et inermes cedibus exponuntur p̄uantur liberis et uxorib⁹ miserrima res est postꝙ filios educauerūt eos perdunt rapiuntur in pallatium pueri circūcidūtur ꝛ mahumetheis ritib⁹ imbuūtur. uidēt infelices parentes non mō corpa liberoꝝ ueꝝ animas etiām ire pditum et angustiati inter tot calamitates plorare non possunt maiora mala timētes Neō horū te diligit: neqꝫ eīm natura fert ut eos amem⁹ a quibus patimur mala. ꝙ si te xp̄ianum cernerent mirū immodū diligerēt felicitatē tuā

superent et omnib⁹ studys tuam gloriam quere
rent et filios suos et seipsos q̄ libentissime tibi
donarent magna est hoȝ multitudo et pro sua
religione cōstantia. Quid si prudēter eos tracta
ueris nichil tibi de religiōe Turcoȝ uerēdū erit
qui medios iter xp̄ianos sese uidētes tue poci⁹ uo
lūtati cōsētiēt fortunas ⁊ dignitates seruaturi q̄
mortis p̄iculo se subiciant. Non suademus rē no
uam aut insuetam: tritum est iter qd ōdimus
Multi hoc et magni reges ingressi sunt. apud frā
cos et gentiles ex ydolatra xp̄ianus effectus ē
Clodoueus et simul cum eo regni proceres bap
tizari non recusarūt. apud Hungaros Stephan⁹
nostris initiatus sacris oēm illam gentem cristo
acquisiuit, apud visegotos qui lōgo tp̄e in hispa
nia regnauerūt usq; ⁊ h̄ in tp̄a eiusce gētis sang
uis imp̄at Richardus lemugildi filius suadente
leandro Ispalensi ep̄o. arriane renūciauit here
si et cū omni gente sua catholicam fidem cōplex
us est. apud longobardos agilphus suasu coniugis
Theudelinde reliquit ydola et cum omni populo
xp̄iane sese legi subiecit. Apud hyberos qui sunt
in asia imp̄ante constantino maiore Rex gentis
cum coniuge ⁊ omni nobilitate atq; plebe ad p̄di
cationem vnius captiue mulieris relicta ydo
lorum insania baptizatus est Sed quid moramur

et non exemplū illud adduximus. qđ omnium est
maximum. Cōstātinꝰ ip̄e imꝑator ac monarcha
uiam apperuit quam tu ⁊ tui siles ingredi absq̄
ulla cunctatōne. possetis. oēs qui eum p̄cesserant
imꝑatores excepto Philipo. gentiles fuere Jo
uem Mercurium Appolinē Herculē et alia que
sunt monstruosa nomina. tanq̄ deos colebant:
Senatui et oi romano populo stultitia. xp̄s erat
Proponebantur passim edicta. que xp̄ianos conp̄
hēdi iubebant et nisi sacrificarent Idolis crude
libus modis interfici nil uilius erat nomiē cristia
no, Infame genꝰ ⁊ malificium habebatur omniū
qui cristo crederent. sub Nerone. Sub domitianō
sub Dyocletiano crudelissima in xp̄ianos deseuit
ꝑsecutio. at constantinus acceptis imꝑy fascibꝰ
postq̄ ꝑsuasus est a Siluestro p̄decessore nostro
esse: cum patre et spiritu sancto cristum ihesum
in simulacris demonia coli. Et unum tantū deū
et in euangelica tantūmō lege salutem inueniri
non est cunctatus cristi fidem amplecti. non dix
it. senatus michi aduersus erit. resistet populus
copiaꝝ duces alienabuntur. impio deiciar. Sed
alto animo iactans in deo spem suam edidit qua
publice xp̄m coli iussit et eam fidem teneri ab
omnibꝰ impio subiectis. quam beati Apl'i Petrus
et Paulus romanis tradidissent: nec ꝓpterea si

nistri aliqd sibi accidit. Sed tunc potissimum ex
cellens et gloriosus euasit cum in uexillis suis
Crux domini ihesu apposita resplenduit. Vide
at p quietem in aere signum crucis et uocē au
diuerat dicentē: in hoc constantine uince. paruit
uexilla crucis erexit ciuilib9 bellis finē imposu
it. supauit hostes barbaros afflixit. impiū ampli
auit. pacem subditis dedit. ecclesias aperuit. cōsili
a sacerdotum celebrauit: hereses eliminauit. lucē
quam accepat ab euangelio cunctis gentib9 cōmu
nicauit. Magnific9 et excelsus sup oēs Cesares
inuent9. grecis et latinis nostris celebratus Im
pauit annos supra triginta sedē impy apud bi
zantium erexit Et ampliatis ciuitatis membris
multisq tū publicis tū priuatis edificiys magnifi
ce cōstructis de suo nōie Cōstantinopolim appella
uit et plen9dierx apud Nicomediam edito testa
mento in quo filios impy successores reliquit et
xpianum decet sacramētis ecclesie receptis e
uita decessit. quid erat q ille ampli9 in terra pos
set optare impio potitus est omniū maxiā uita
ei et longa fuit et paucis obnoxia morbis ini
micos hūiliatos uidit et qd hominib9 dulcissimū
esse solet heredes amplissiē fortune filios dimi
sit. Nec alienū fuerit tantū impatorem qui cris
tianam fidem tantopē ampliauerit in alio seclo

cū xp̄o regnare vt ē credere cui seruiuit in hoc
dū uiueret. Quod si omnib9 qui priām auxerint
Juuerint. defenderint certum ē esse in celō dif
finitum locum in quo beati euo sempiterno fru
antur. sicut phi doctissimi tradiderunt. multo ī
certi9 de illis sperandum est qui p lege domini
vl seruāda. vl augēda summis studys cōtēderūt.
sicut de Cōstātiō dūsum est quē sicut in terra fe
licem fuisse didicim9. Jta et in celo beatum cre
dimus. Eadem pcul dubio euentura tibi esse cō
fidimus si nobiscum sapiens xp̄m colas et mag
num Constantinum imiteris. quēadmod roma
ni cū suo impatore xp̄iani sūt effecti. Jta & Turci
vna tecū baptizabūtur. eritq tuū regnum super
omnia que sunt in orbe & nomē tuū nulla silebit
etas Latiē te lr̄e & grece & barbare celebrabūt
nemo inter mortales erit qui te potencia aut
gloria precedat. Magna sūt hec que pmittim9
maiora que sequūtur. de regno de potencia hui9
seculi. de gloria humana sum9 locuti. Caduca hec
et incerta sunt et fluxa: oēs morimur: omnia
nata occidunt et omnia orta senescunt. breuis
est humanē prosperitatis cursus: cito regnum de
ficit: nulla potencia longa est. Gloria quoq clari
nominis quāuis de maximis reb9 diu pseueret. Fini
tur tū aliquando et cum tēpe deficit: nichil ē

inter mortales quia nō mortale conterit omnia tempꝰ. Esto duret per multa secula nomē. Que dulcedo post obitū laudis. aut dampnatus est hō in altera uita et nichil ei ꝓdest fama que remā sit. aut saluatꝰ est et ea non eget. beatitudiē dōs tus eterna. que omni ex parte plenissima est. Filios ac nepotes ꝑclara maiorū nomis iuuant et nobis quoqꝫ dum uiuimꝰ dulce est talē hereditatem posse relinquere que sit posteritati solatium. Est id quidē aliquo mō bonū sed meliora querēda sūt et stabilia boā. que nostra sint neqꝫ unqꝫ nos deserant. Philozophi quos paripateticos uocauit antiquitas. tria bonoꝝ genera posuerūt. Et alia esse animi dixerunt. alia corpis alia externa. Stoyci ea dūtaxat bona existimarūt que aūm excolerent. Hoc facit iustitia. prudentia. moderatio. fortitudo et que sunt alie in animo dotes. egregiam corpis formam roboris multitudinē nobilitatē clientelas opes. inter bona nō accepe runt. que neqꝫ sunt in potestate nrā neqꝫ possessori felicitatē ꝑstāt. Sed neqꝫ ille quatuor uirtutes que pricipales existimantur tranquillam homi mentē reddunt. nisi aduniantur alie tres quas theologicas appellunt et in animo site sunt spes fides caritas. tristis est et in anxietate moratur et torpet et angitur et nichil bōi optatur qui spe

future uite priuat9 est. Sine fide impossibile est placare deo qui est ultimū hōis bonū et finis in quem tendim9. Caritas diuino amore feruet cu riosa est aiē nostre et pximo cōsulit. quē iubet lex ut tanq̄ nosipōs diligam9 Si ergo animi boā cupim9. et moralib9 uirtutib9 opus est et theolo gicis. neq̄ in hys ulla est nobis cū tua lege con tentio. Alia sunt in quib9 discrepam9. Fatebitur tua lex. ꝛ uitā etnā in altero seculo requiri ꝛ in hys itīerib9 ad eū peruiri. dicet. Fidē necessari ā esse. uer nō eā fidē quā nos dicim9 āplectetur laudabit caritatē. s; alia ei9 officia dicet. q̄ xpia nus sine spe nō posse bū homini esse fatebitur. sed spei finem longe diuersum a nostro recipiet pax erit in nominibus. bellum in rebus. Fatescat hec nūc contencio. et quomodo vera et eterna bona ex fide xpi consequi possis. et anime tue consu lere que immortalis est ostendamus. Et si eū huius seculi que dicuntur bona concupiscis. et in ter mortales magnus uideri vis non tamen a nime tue oblitum te credimus. nec ex illor nu mero cēsemus: qui cum epicuro et alys quibus dam delirantibus phis extingui animam sil cū corpore putauerunt. nec rursus te sine deo esse censemus sicut olim de calleciis in hispania tradi tū ē qui nullum colebant deū. Et pitagora quē

ferunt dicere solitum esse nō liquere sibi an de
us aliquis esset Que disputacio adeo impia iudica
ta est: ut ab Atheniensibus auctor eius eiectus
sit Et libri in quib⁹ ea continebatur exusti Pos
sidonius scripsit Epicurum nichil de deo sensisse:
sed ea que de dys locutus est inuidie depellen
de causa dixisse Stultoꝝ h̄ ē assercio sicut in pro
pheta legim⁹. dixit insipiens in corde suo nō ē
deus Haut equidem te adeo rudem existima
mus ut celum credas rectore carere & hanc pul
cherrimam mundi machinam casu emersisse: et
omnia fieri fortuito Sz arbitramur te deū nr̄m
confiteri: et in eum credere qui celum creauit
& terram & oia que in eis sunt. Et ꝙ que crea
uit nō negligit. nec te ignorare censemus incor
ruptibiles esse aias hoim: & cum e nostris corpo
ribus migrant in alias regiones transferri & bo
nas leta sortiri loca: malas ad suppliciū rapi ꝙ
nō solū in euāgelio nr̄o scriptū ē & in prophetis.
Sed tua quoqꝫ lex idem docet Quis in hoc mun
do talia que putantur bona casu quodam for
tuito euenire non recte arbitratur Socrates et
Plato et Aristotiles phoꝝ princeps de mūdi re
gimiē de immortalitate animarū de deo eadem
crediderūt qui xp̄iani. Quis aliqua noue legis ac
ueteris que nondum edita erant ignorauerūt: Pla

tonis in epl'is hec uerba legũtur.Credendum est
aũt semp ueterib9 sacrisq sermõib9 nobis asserẽ
tib9 animam esse immortalẽ.iudicesq habere ac
penas dare maximas.cum a corpe fuerit sepa
ta.quod intelligendum cũ male uixerit. Non ẽ
hic loc9 apud te altius examinand9 qui p tua le
ge deum esse intelligis qui omnia uidet.et om
nia iudicat.et animas corpea mole solutas pro
suis opibus in alio secl'o.uel pmia recepturas ul'
supplitia: nõ dubitas:Que cum ita sint:stultum
cognoscis terrenis reb9 ita aliquẽ inherere .ut
celestia negligat.et dum corpi studet animam
pdat.Breue est omẽ qd uiuim9 euum.etiam si
Mathusalem aut Nestoris annos possum9 attin
gere:quicquid eternitati compatur momẽtaneũ
est.Quotus hodie repitur qui centesimũ uideat
autũpnum:Quotus qui octogesimũ implent annũ
Vita hõis ut inquit ppheta in ipsis septuaginta
annis in potẽtatib9.aliquando ad octuaginta ptẽ
ditur.ulterius labor et dolor.Quotus itep ex eis
qui nascuntur ad perfectam peruadit etatẽ qm
multi moriuntur infantes.quot pueros exting
uunt morbi.paucissimi iuuentutem superant :
Angustissima est uita hominis et incerta mille in
stant in oĩs horas picula.mille mortis fauces
uite nostre insideantur:minima res cursũ nrm

Interrumpit Alieno hic arbitrio sumꝰ vocat nos deus qñ vult: et vbi vult ⁊ cũ minime credimus tunc citamur pemtorie monicio est. nec licʒ pro vocare aut contradicere: parendum est altissi mo dño et villicacionis racõ reddenda. Sapiunt qui ita vitam instituũt: vt vocati alacri animo abeant et coram iudice qui nichil ignorat im pauidi consistant: in die illa tremenda et amara valde: in qua nichil amplius mereri licet et om nis spes ac metus ex hys que acta sũt pẽdet nec supplicare iuuat neqꝫ negare. Est igitur de aĩa curandũ que post hanc uitam aliam habet uitã in qua uel dolet uł gaudet. Quid pdest homini si uniuersum mundũ lucretur inquit in euange lio dominꝰ. anime uero sue detrimẽtũ paciatur aut quã cum cõmutacõem dabit hõ p anima sua hac viuimꝰ. hac sapimꝰ. hac deo similes sumꝰ hec melior ps nostri est rebꝰ omnibꝰ preciosior. hec di missa corpe in alias regiões ingreditur. corpꝰ in terra iacʒ: ⁊ in puluerẽ cõuertitur Et usqꝫ ad ulti mũ maximũqꝫ iudiciũ sẽsu carebit. tunc uero pro meritis que illi cũ anima fuere cõmunia uel ad gloriam uł ad penam resurget. Quid nino pdest late per Asiam impasse: quid semiramidi quid dionisio. quid herculi ad indos usqꝫ penetrasse quid pdanthirso Scithie atqꝫ Asie iugũ imposu

isse. quid Nabuchodonosor ad gades usq; perrex
isse. quid Osiridi dimisso Egipto per Siriam et
Asiam in Traciã duxisse copias quid Agamẽnoni
Iliũ exusisse. Quid Ciro persaꝝ impiũ cõstituisse
Quid Allexandro magno illud euertisse et usq;
ad hispasim in orientem: et ad Jaxartem fluuiũ
septemtrionem versus arma tulisse. quid hani
bali ytaliam vexasse. quid scipionib9 cartaginem
deleuisse Quid pompeyo orientales reges debel
lasse Quid Julio cesari subacta gallia Romanũ
impium inuasisse. quid hunoꝝ regi athile pannoni
aq; potita Aquileam in ytaliam subuertisse. Quid
tamerlana tot asie sirieq; vrbes incendisse atq; a
nũ tuũ ꝓlio supasse: quid genitori tuo amitati se
pe de grecis: sepe de hungaris triumphasse quid
ceteris regibus atq; impatorib9 res magnas et
claras gessisse ꝓdest. si absq; cognitione veri dei
mortui sunt Et nuc eorum anime apud inferos
cruciantur laudantur & hic. ardẽt illic. que fame
voluptas in cruciatu esse põt. que dulcedo glorie
in doloribꝰ. dura vox est eoꝝ qui vel in thauro
phalaridis beatitudinem esse dicũt Non bene co
habitant dolor ac voluptas nec vllus est in feli
citate meror In celo plena felicitas est: apud in
feros plena miseria: cum eo ventum est nichil iu
uat gloria que precessit: et fama seculi Studen

dum igitur est vt post obitum qui ꝑ omnes se
horas infert.certus ꝛ incertus:animabꝰ nostris
bene cōsulamus.Preueniendus ē pys opibꝰ dies
mortis: et omnes actus nostri ita dirigendi ut
deo placeamus.Ipse est enim finis omniū ꝛ sū
mū bonū.ad qd̄ aspiramus ꝛ ipsa beatitudo cꝰ cupi
ditas oībus mortalibꝰ inest.Querendū ē iter ad eā
Id recta fides ondit:ꝛ opatio iusticie.quia nec iu
stitiam sine fide nec fides sine iusticia sufficit.
Iustus ex fide uiuit ut scriptum est.et sine fide
nemo est acceptꝰ deo:Tua lex ut aiunt.In sua
quemqꝫ religione saluari hominē censet.si alio
quin caste iusteqꝫ viuat.aut si Machumethea tra
ditione relicta ad aliam transierit .dicunt et in
tua lege scriptum esse/est enim sibipsi sepe contra
ria:nulli salutem patere nisi in ea. Nos cōtra
sentimus ꝛ certi sumus viam vite soli cristiano
si bene agat aptam esse. Ait enim veritas nr̄a
in euangelio.Qui crediderit ꝛ baptizatus fuerit
saluabitur qui nō crediderit cōdempnabitur.Tu
ergo si futurꝫ credis seculū.si vis fieri saluus.si
anime tue bene consultū cupis. ut fidē romane
ecclesie extra quā nō est salus ꝛ baptismū recipi
as oportet.Hys duobus clauibus fide ꝛ baptismo
apiūtur padisi porte.Illis tamē qui apposite ad
fidem viuūt.nam sine opibus fides mortua est.

Euangelio pbende sunt aures et xpi doctrina se
quenda que nullum fallit : Dices volle sue legi
nostram preponere aut machumetē relinquere p
phetam magnū. rogauimus ab initio ut benigne
audires idem nūc petimus et nūc maxime attētis
auribus et pia mente opus est. Et iudicio recto
qñ ad radicem arboris infructuose admonemus
securī. Audi seriem rex. noste historiā fidei. pbe
aures vero. cui praro est in altis edibus locus.
Calistinem phm crudelib9 modis latex in custo
diam rapuit Alexander. qui vera loqnēs diui
num cultū homini denegauit et clitum Philippi
laudes cōmemorantē lancea transfodit. timent
homiēs exempla et uidentes meli9 adulatoribus
succedere q̄ recta monentib9 ad nugas se cōuer
tūt. et que placeant loquūtur. Anthigonus aliqñ
un9 ex successoribus Alexandri qui regnauit in
Asia inter uenandū mutata ueste. relictis comiti
bus. errabund9 apud agrestes homines in uili tu
gurio pernoctauit incognitus. et cōbibēs de seipso
tanq̄ de altero prūctatus astantes: omnia que fe
cerat mala ab eis audiuit. mane quesit9 atq̄ In
uentus cum uestē allatā et regiū ornatum uidis
set. date inquit purpuram. quam ut pmum indui
vex de me nisi hac nocte nūq̄ audiui. Et Augu
stus mortuo Varo. Idcirco seipm supra modum

Veritatis premia mala

dolere aiebat· quia nõ eẽt a quo ver̃ audiret. Ad paucos phõs relegata eſt inquiſitio veri. qui ꝓpterea ſapiẽtie amatores vocantur. quia verita ti ſeruiũt · ⁊ nolũt decipi. Turpe ẽ cuiq̃ hõi erra re maxie regi · qui ſi ꝑ ſeipm nõ ſatis intelligit ꝓpe habet mgrõs quos interrogat : tantũ place at audire nec pudeat diſcere qd ignoras. Tria ſũt hominũ genera ut inquit Heſiodus. pmi et opti mi ſunt. qui ꝑ ſeſe omnia noſcunt. hys ꝓximi qui recta monentib9 auſcultant. Tercy ꝓrſus dampna di ſunt· qui neq̃ ipſi uident. neq̃ uidentib9 credũt· ſed nulla in re piculoſius erratur q̃ in hys que ꝑtinent ad fidem: neq̃ vtilius inuenitur verum Recte ad Antipatrum de Alexandro ſcribit Ariſt. monens ne ꝓ tot exercitibus victoryſq̃ ⁊ ſub iugatione orbis terrar̃ glorietur. Sed cogitet q̃ ſi quid de deo recte cognoſcat nõ minori gl̃a dig nus eſt· q̃ ipẽ pro tantis rebus geſtis tantaq̃ po tencia. ⁊ in ethicis ſapientem inquit eſſe amiciſſi mũ deo: ſapiens aũt nemo exiſtimandus eſt· qui a recta fide eſt alienus. In hys vero que ſunt fidei neq̃ tuus legifer ſatis intellexit· neq̃ tu in hanc uſq̃ diem ſatis didiciſti · An vero recta monentem audire et ſequi velis. Futurus dies oſtẽdet. Si vero hec que ad te ſcribimus audieris. ſignũ erit ad diſcendum patiſſi feceris que mo

Tria mundi ...

15

nemus eris procldubio sapiens. Nemo sapientiā cōtempnit. nēc odit nēc est qui nolit esse sapiēs Veꝝ primus sapientie gradus est· nolle errare ꝛ veꝝ ꝙ libentissime audire· maxime in hys rebus vnde homini est salus· sicut est religio que ordi natur ad eternam vitam Audi ergo verum cir ca religionem Si non scribimus verū: argue scri bētes et despice tanq̄ꝫ stultos Sꝫ noli falsū di cere nisi cognoueris falsum esse· Et narrabi⁹ breuissime abinicio mundi vsq̄ꝫ ad obitū saluato ris xp̄i nr̄i legis archana· Deinde aliqua de tua lege dicemus eaq̄ꝫ conferem⁹ adinuicē et quan tū intersit ostēde⁹ Conabimurq̄ꝫ quantū ex alto dabitur lucem tibi ostendere· ꝑ quā possis ad eam lucē puenīr· que illuminiāt omēꝫ hoiem venietē in hūc mūdū: Cum creasset de⁹ in principio celū ꝛ terram ꝛ maria et lucem et solem et lunam ꝛ alia Sidera ꝛ plantas et herbas ꝛ volucres et pisces. et quadrupedum genus in exterminabile ut scribitur Sapientie scdo: ac reptilia. et alia a nimancia Postremo Adam creauit et insufflauit in eum spiraculum uite et posuit eum in padiso delitiaꝝ. et fecit adiutorium simile sibi· Euam ex costa eius eductam· et data licentia qua possent re teraꝝ plantacōnum degustare fructus· ut abstine rent a plantacōne prudentie imparauit et ambos

arrato

cum pũaricati essent ex ꝑadiso deiecit.atq; in eis humanum gen⁹ morte dãnauit. Iussit laboriosã uitam et erũpnis plenam agere: ab hys ꝓpagata creatura rationalis.cũ rursus animo rebelli diuinã maiestatẽ contẽpneret. Et in uitia quoq; ꝓlaberetur aquaꝝ diluuio deleta est. Noe cum coniuge.et sex alys animab⁹ in archa saluat⁹ est.ab hys omnes homiẽs qui modo sunt et post diluuiũ fuerunt originẽ ducunt. Tres fily Noe Sem Cayn et Japhet redeũtib⁹ aquis in locum suum humanam gentẽ repauerũt adeo ut traditur priusq; Noe moreretur quatuor milia hoim ex suis et filioꝝ lumbis exiuisse ex quib⁹ etiã iniqui emerserunt Nembrotes filius Cayn et qui cum eo in cõtumeliam dñi turrim Babel edificare ceperunt. In ea diuisum est labium uniuerse terre.et cõfusione impeditum op⁹.secuta est peccatum pessimum pentapolitana submersio.⁊ Abraham et Loth inuenti religiosi in semine Abraham benedicte sunt gentes et circũcisionis pactum cum eo ꝑcussum est.fuit enĩ iustus ⁊ placuit deo in opibus suis Cum filium ysaac diuino impio immolare non detrectasset.neq; ysaac patris uiam deseruit cui natus est Jacob.qui alio nomine dictus est Israhel.et huic duodecim fily fuerunt a quib⁹ duodecim tribus emanarunt

Js cognito ꝙ Joseph quē putabat extinctū. mag
n9 et potens esset in Egipto. cum reliquis filys
ad eum migrauit: multiplicatū est illic iudeorū
semen et in gentē magnam cum creuissent isra
lite surrexissetq; rex alius qui Joseph et opa
eius ignoraret grauissimis laborib9 oppressi sūt
et contumelys innumerabilib9 affecti. Et miserā
te deo ꝑ manus Moysi et Aaron seruitutē effu
gerunt: et sicco uestigio rubro mari traiecto ꝑ
annos quadraginta cibo celesti uitam in deserto
egerunt: et circa montem Sinai diuinam legem
in tabulis lapideis acceperunt. Acquisita est terra
ꝓmissionib9. sed nō tota in manu Moisi. Post obi
tū ei9 mirabilia fuerūt opa Josue. ⁊ alioꝝ iudicū
īter quos eciā ꝓphete claruerūt uiri excellētissīē
Successerunt deinde reges et aly ꝓphete in popu
lo dei et non sine celesti munimine cōseruata ē
gens hebraica et ꝓphete quidem interp̄tati legē
salubria tradidere precepta. uirtutem extollen
tes et vicia effulminantes ⁊ multa ꝑ illos scrip
ta sūt diuinitus reuelata: que de futuris notici
ciam prebuere; non tamen pauca perpessi aduer
sa iudei cum legem dn̄i contemnerent et in tra
dicionibus patꝝ non permanerent. ceperūt eos
caldei et in seruitutem redigerunt Et nunc syri
nunc Arabes nūc Egipcy in eos arma uerterūt

multe fuerūt eoꝝ tribulacōes multe calamitates
ac miserie/sed de omnibus liberauit eos domi
nꝰ cū ad deū clāuerūt ꝛ tota mēte redierūt quia
cor cōtritū ꝛ hūiliatū nō despicit diuina maiestas
ħ ut arbitramur cōmunia tibi nobiscū sunt.et in
alcorana Machumetheo magna ex pte cōtinētur
Verax igitur et tuo et nostro iudicio lex iude
oꝝ:verax moyses et Dauid et Salomon et Isa
yas ꝛ Jeremias ꝛ Ezechiel et daniel.veraces ō
nes pphete dn̄i vera iudeorū fides:qui ante cris
tum in lege manserūt.mendaces omnes gētes
que coluerunt ydola Notus ante xp̄m solum in
iudea deus.nichil hic vsqꝫ cōtēdimus.concedis ħ
nisi fallimur omnia.In hys que sequuntur dis
cordia erit.Sed nos in luce ambulamus neqꝫ of
fendimus ad lapidem pedes nostros.et ne de ce
tero tu quoqꝫ offendas magnopere cupimꝰ ꝛ vltro
ne decipiaris lumen offerrimus.tu creatura dei
es ꝛ ouis eius. Sed errabunda extra caulas in
alienis pascuis pcul ab ouile dn̄ico letiferꝫ carpis
cibū ꝛ pestifera aleris herba:nos boni pastoris
exemplo qui relictis nonagintanouem ouibus in
deserto:vnam que aberrauerat secutus est :te
querimus:ꝛ in viam salutis optamus reducere
Dolemus te virꝫ excellentem nobilitate maioꝝ
illustrem.gestarū reꝝ gloria claꝝ .impio magno

preditū et pluribus nature dotibus emiuentem non incedere in vys domini nō nolle mandata eius nō esse in lege sua. Compatimur tibi et tuorum subditorū infelicitatem deploramus. qui tecum pereūt nec te credimus libenter errare cuius naturam bonam esse confidimus: ignorantia veri te retinet. Tui te patres et seipsos per ignorantiā decepe. cum progenitoribus laberis. Sed timenda ē scriptura que ait ignorās ignorabitur Quod si ceteris in rebus precipuam curam. exactam diligentiam. summū studiū adhibes: ne quis fallat te circa religionem. potentissime curandum est: ne fallaris. in qua tanto cautiorē te eē oportet quāto in eo cū maiori periculo delinquitur. ceterarum rerum ignorantia hec que sunt tempalia in hoc seculo adimere potest. religionis error alterius uite bona id est anime felicitatē eripit. quod ne tibi accidat si nobis aures et fidem prestiteris facile adiumento erimus. Audiuisti ea que de ueteri testamēto diximus. nunc de nouo agēdū est in quo plurimū discordamus. Audi que subiūgimus. Sic et tue legis tenebras odio habebis ut superamus et nostre lucē amabis: duo in ueteri testamēto uaticinia reperiuntur. Quorum alterum illud est quia nō auferetur sceptrum de Juda neque dux de femore eius. donec ueniat qui mittēdus est. siue ut Cal

dei dicunt̃ Messias: Alter est q̃d ait: Cum uene
rit sanct9 scõr cessabit unctio uestra. hys uaticiū ys
p̄dictum est in aduentu xp̄i. Judeos et regnum
amissuros esse, et sacerdotiū. sicut et factum est
Regnum quod Judeorum fuerat ydumei acceperūt
regnante namq̃ p̄mo Herode antipatris filio ge
nere ydumeo et alienigena. xp̄us ex maria uirgi
ne natus est dei fili9 uerus deus et uer9 homo
qui sacerdotiū iudeorum ad xp̄ianos trãstulit Pe
tro sibi successore dilecto. Jn quem pontificio
maximi potestatē transfudit Neq̃ ulteri9 apud
Judeos pastoralis ouiū cura permansit dicente
domino ad Petrum. Pasce oues meas. Pastor ip
se bonus et pontifex magnus cristus. Pastores
deinceps et pontifices cristianos non iudeos es
se constituit q̃uis Petrus et alij plures ex iu
deis non amplius iudei sūmū pōtificiū acceperunt
atq̃ in hunc mundū iudaica cessauit unctio & trans
latum est sacerdociū Quo facto et lex ipa trans
lata est dicente Apostolo quia translato sacer
docio, necesse est ut legis eciam translatio fiat.
Deus igitur qui multipharíam multisq̃ modis o
lim patribus in pphetis locutus fuerat. nouissīe
p filium suum quē constituit heredem uniuersorum
p quē fecit & secla. allocut9 hoīēs nouā legē edidit
Et noua dedit precepta quibus seruatis uitam

merentur eternam . In tpe igitur q in altissi-
mo trinitatis consilio ab eterno fuerat diffinitū
regnante apud hebreos Herode imperante. apud
romanos Augusto. quiescente mūdo: et aduentum
domini mirabili et inaudita p̄oribus seculis pace
honorante. Missus est Gabriel angel9 de celo qui
Marie felicē cōceptionē et sacratissimum partū
annunciaret. Sed ante precursor natus est Johan
nes qui penitētiam p̄dicaret et uiam domino pre
pararet Cōcepit uirgo de spū ut p̄dixerat āgel9 et
seruata dignitate uirginitatis filiū simul ꝛ dn̄m
pepit. Nat9 est xp̄us ꝛ saluator octauo kalēdas
Januarias et in ipsis kalendis circūcisus est et
iuxta vocē euangelicam Jhesus appellatus quia
salutem attulit humano generi. Plurima de in
fancia saluatoris scripta sunt nec dubiū est quin
oīs etas signis et miracl'is plēa fuerit Sed eccl'ie
nostre grauitas et acre iudicium: ea tantum reci
pit que certa sunt. Apocripha p̄termittit. Duode
cimus saluatoris annus memoriam habz. quia tē
plum ingress9 cum legis doctorib9 disputauit et
aliqua ex parte splendorem sue diuinitatis ōndit
Sed circa tricesimum annum fulgor ille plenus e
micuit. Tunc enim baptizat9 est a Johanne et
Johannem ipse baptisauit. et paterna uox audi
dita est: Hic est filius me9 dilectus in quo michi

bene complacuit. conuertit aquam in uinum et in
innumerabilib9 coruscauit miraclis. Elegit sibi
discipulos quos uocam9 aplos. et circuiens regi
onem et mētes hominū et corpora sanauit egro
tantiū. et faciens ipse que docebat toto triennio
predicauit euangelium p iudeam et vicinas prō
uincias beatissima vox eius intonuit. Que uita
hominū esse deberet ostēdit. et pcepta tū uetera
innouauit tū noua priorib9 utiliora instituit.
abdita et obscura que erāt in uetere lege mul
ta reuelauit et absconsos pphetaꝝ apuit sens9
et que de se pdicta fuerant palam exposuit mis
teriū sancte trinitatis ostendit. et unitatem in
trinitate mōstrauit. docēs tū prēm. tū filiū tū. s.s.
diuinis hōrib9 psequēdū. Et hos tres unū eē dm
Predixit non modo mortem suam. ueꝝ eciam ge
nus mortis. et q tercia die resurgeret et q ascē
surus in celū reditur9 esset in fine seculi iudica
re uiuos et mortuos. Cōprehens9 est sicut ipse
uoluit et tradit9 Pilato presidi qui eum neci da
ret Testes in eū citati sūt nec est inuēta mortis
causa. quia p[e]ccatū non fecit nec reptus est do
lus in ore eius. Maximū crimen obiecerūt quia
filium dei se fecit et regem dixit. et pter ue
ritatē occisus est. crucifix9 atq sepultus et iuxta
uerbum suū resurrexit a mortuis et quadragin

ta diebꝰ cum diſcipulis cõmoratus .cum eos cõfir
maſſet et corroboraſſet .atqꝫ in orbem ire iuſſiſſ;
euangelium diſſeminaturos tandem videntibus
illis eleuatus eſt et nubes ſuſcepit eum ab ocu
lis eorum Aſcendit ad celum et ſedet ad dexte
ram dei patris et inde venturus eſt iudicare vi
uos et mortuos.et redditurus vniqꝫ ſcd̃m opera
ſua Interea ſpūs ſanctus ab eo miſſus oīa ſugge
rit eccl'ie que neceſſaria ſunt ad vitam eternam
Hec nos xp̄iani firmiter credimꝰ.hec eſt fides
noſtra quam cunctis gentibus p̄dicamus Et im
partiri cupimus Hec ab ipſis apoſtolis et eorum
ſucceſſoribus per fideles manus immutilata et
incorrupta ad nos vſqꝫ delata ſunt: Hec vos tur
ci et Sarraceni magna ex parte negatis . et ſi
enim xp̄m ex virgine natum ·et ſcm̄ virum·et
dei flatum·et ꝓphetam magnum·et mirabilium
opeꝝ effectorem .et adhuc viuentem confitemi
ni : deum tamen et dei filium eſſe inficiamini
nec ſibi nec ſancto ſpiritui diuinitatem concedi
tis·et trinitatem ꝑſonarū in diuinis reſpuitis·et
xp̄i mortem deridetis.quem tranſlatum et aliū
ſibi ſimilem loco ſuo interfectū arbitramini·nec
eius aduentum in extremo iudicio expectatis et
alia non pauca xp̄iane legis reicitis et plurima
creditis que apud noſtros riſu digna videntur·

Et que non dimittemꝰ intacta ad que nos credi
mus non solum ex noua lege sed ex ueteri inui
tamur. Uos Machumeti et alcorano eius fidē
tantūmō adhibetis. et hominē mortuū sine cōte
ste: sine ratione: sine miraclis sequimini. Nos
uiuo credimꝰ. uiuit enim uestro testimonio xp̄s
Nos deo p̄stamus aures et signis et ratōibꝰ. sa
cris ducimur testimonijs: Quod si nos audies mō
strabimꝰ breuiter nostre legis splendidam lucē
et tue obscuram caliginem detegimꝰ: Sed opus
est pijs et attentis auribus quando fidei subli
mitas attingitur. et magni dei panduntur archa
na. Sepe iocis et inanibus fabulis te p̄sentem ad
hibuisti. Et leuiores audisti narratiōes. non est
cur hec grauia contempnas aut ea nosse recuses.
ex quibꝰ tua pēdet salꝰ. Nō ē anima nobilis cui
non insit ueritatis amor: non ē homo qui nolit
saluus fieri. Audi ergo qui generosus es. audi
que te saluare possunt. Quid est inter xp̄ianos
thurcosq̄ controuersie: in quo simul cōtendimꝰ
que discidij causa: Sane non alius discordie fo
tes est. nisi quia circa diuitatē non eadē sapimꝰ
de patre de filio de spiritu sancto. contendimus
hoc ē precipuū discidiū. quo sublato facile omnia
contempnētur Attingemus hec et que sit inter
nos de diuinitate dissensio latius exponemꝰ Nos

in deo tres dicimus ꝑsonas patrem et filium et
spiritum sanctum· vos vnam tantum quam nec
patrem nec filium dicitis. Sed deum tantomodo
appellatis et hunc vnicum esse dicitis Creatorē
celi et terre·et omnium que in eis sunt· Nulla ē
de trinitate contencio: non latent nobis verba
moysi dicentis in exordio legis. audi isrł dn̄s de
us tu⁹ vnus est Et rursus in lege scriptum est
Ego sum dominus deus tu⁹ qui te eduxi de ter
ra egipti. non erūt tibi dy aly preter me. Et rur
sus ego sum qui sum Et si quesierint nomē meū
vade et dic eis qui ē misit me ad uos ⁊ in cātico ex
odi dr̄. Dn̄s omnipotēs nomē ei⁹. que testimonia
unum esse deum et unū dn̄m manifeste declarāt
et unam potestatem et unam naturam: nomen
fatemur idē qd̄ uos hic amicitia est atq̄ cōcordia
nobis un⁹ deus est. Nam deus nature dominus
potestatis nomē est nobis vnus. dicitis principiū
omniū reꝝ esse deum· nos idē affirmam⁹· in quo
igitur dissentim⁹. Multa sunt que de deo aliter
xp̄iani dicunt aliter Sarraceni seu Turci. Uos
deū corpeum dicitis, nos incorpeum. Uos fortui
ta esse que hic in terra geruntur arbitramini
nec curare de hys deum. Nos gubernare eum
qui creauit omnia non dubitam⁹. uos deum prēm
in diuinitate negatis. Nos prēm et filiū cogno

scim⁹. vos spm sanctum ex diuina maiestate rei
citis, nos ponimus veneramur. Mittamus alia
& aggrediamur in quo pl⁹ ponderis est. Nos cri
stum dei filium dicim⁹ vos negatis. Cur negatis
sane quia nec uxorem habet deus ex qua filiū
procreare posset: q̄ si uxor fuerit. filiosq̄ genue
rit mundus qui vni⁹ impio regitur in plures diui
sus dños diu stare non posset in vnitate cōcordia
est que seruat impia. in pluritate discordia que
maxime regna subuertit. Sed quid tam rudis.
tam uecors tam demēs xpian⁹ est qui generare
deum ex cōnubio et p̄mixtione femine arbitre
tur. Non sumus adeo ebetes xp̄iani, ut tantum
nephas admittamus Sarracenis suaderi hoc pos
set qui deo et corp⁹ et caput et manus et cete
ra mēbra concedunt. Nos deū spm esse asserim⁹
incorporeum immortalem eternū et incōphensi
bilē qui dum seipm intelligit. in mente sua verbū
concipit quod nos filium dei esse dicim⁹. Nec a
liud est in deo seipsum nosse. atq̄ intelligere. q̄
deum esse. Nichil etenim in deo non deus. deum
aūt cui⁹ est verbum nominam⁹ prēm et p̄cessū
ipsius verbi. generationem fily dicimus. nec ve
ritas h̄ de verbo dei ap⁹ d xp̄ianos tantū illuxit
Gentiles philozophi ante xp̄i aduentum eadem
que nos asserimus nōnulli affirmauerunt. siqui

dē Platonici in suis libris apertissime dixerunt: q̄
in principio erat verbum et verbum erat apud
deū ⁊ de⁹ erat verbū hoc erat i princio apud deū
ōia p̄ ipsum facta sunt et sine ip̄o factū est nichil.
Et reliqua ferme omnia cōp̄bant de verbo dei
que Johannes in euangelio suo tradit. vsq̄ incar
nationē verbi quam ignorarūt quia non dū nat⁹
erat xp̄s. et alta legis misteria absconderat de⁹
a sapientibus hui⁹ secli que reuelauit paruulis
quod igitur platonici verbum dei nomināt ⁊ deū
esse dicunt nos filiū vocam⁹ ex deo genitum et
deum esse fatemur nec ruinam mūdi ex filij ge
neratione timemus quia vnus dumtaxat filius
est pater et filius vnum sunt vna potestas vna
voluntas vna maiestas nec verbū conceptū ab
intellectu concipiente discordat: Obscura h̄ vi
debūtur ad si voles p̄sto erunt qui lumē afferāt
et aptissima omnia reddant. Et tu solē hūc cor
poreum cernis qui noctem abiens efficit rediēs
hic a seipso lucis p̄ducit radios. hec p̄ductio gene
ratio quedam est in sole, et radij solis filij so
lis non incōuenienter vocantur. que similitudo q̄
uis multifarie est inepta. Nam solis plures sepe
vidimus radios. deo vnicus est filius in eo tamē
cōuenit: quia vna ē ⁊ solis ⁊ radiorū substātia. Et
vna ē p̄ris ⁊ filij diuinitas atq̄ essētia. q̄uis cōpa

tio corpaliũ rex· nulla satis cũ diuinis quadrari põt. Sꝫ accipe testiõnia. et que racione nõ capis. cede autoritate. Vetus testamentum. et iudeis ꝛ xpianis ꝛ sarracenis commune est. Eructauit inquit dauid ex psona dei cor meum verbũ bonũ hoc est qd dei filium dicimꝰ ꝛ vnigenitũ patris eterni non ex carnali coniugio aut humano conplexu. Sed corde dei id est ex intellectu produ dum asserimus et rursus filius meus es et ego hodie genui te. Hodie dicit quia deo nec heri preterit nec cras imminet sꝫ hodie sp adest cui pñ cia sunt omnia Jtẽ ante luciferum inquit: genui te. vt intelligas quia non loquitur de Salomone Dauid Sed deus pater de filio deo. quia ante luciferũ nemo fuit Et in libro sapiencie legimus Sapienciã que dei filius est dicentẽ Non dum erant abissi et ego iam concepta eram ante montes et colles ego parturiebar Numꝙ eñ pater sine filio fuit. nec sine patre filius ꝛ hoc est qd in euangelio inquit Johannes Jn principio erat verbũ ꝛ vbũ erat aput dm ꝛ ds erat vbũ. Que misteria profunda ꝛ alta cum non intelligeret Arrius nec machumetes cõprehenderet: negare maluit dei veritatem. quam suam ignorãciam confiteri. et suas ineptias inprudenter ingerere: quam aliorũ sapienciam humiliter discẽs

Stulta h̄ et damnosa ꝑtinatia est. deo enim et ꝓphetis oportet credere. et si quid est cuius ra tionem nō capim⁹. debemus cū Paulo dicere. O altitudo diuitiaꝝ scientie et sapiētie dei. ꝙ incō prehensibilia sunt iuditia eius et inuestaigbiles vie eius. Fatentur Iurisconsulti non omnium que a maioribus suis instituta sunt. rationē red di posse: et tamē legi parendū esse. quia non sine causa condita fuerit. Quanto minus archana dei licet agnoscere. Plurime sunt occulte cause ad quas nulla potuit curiositas hominum ꝑuenire sicut oculi noctue ad solem. ita et noster intuit⁹ ad ea que sunt diuinitatis. Non est ergo miran dum si neqꝫ generationē filij neqꝫ spūssancti ꝓces sionē neqꝫ trinitatē ī diuinitate intellexit carnal' hō vel arri⁹ vl' machumetes. Sed illud in eis dā nabl'e ac detestabile fuit ꝙ Sacre scripture diui nisqꝫ testimonijs non acquieuerunt. Nam quid op⁹ est argumentis vbi deus ipse loquitur de Pitha goricis traditum est. ꝙ in disputādo soliti erāt dicere ipse ayt. Ipse autem erat Pithagoras tamꝙ̄ eius auctoritati non liceret aduersa ri quanto minus deo qui verax est: et omnis homo mendax Sed negabis hec esse dei que affe rimus testimonia de hys posteri⁹ assere⁹ nūc de spū sancto agendum est Cui tua lex diuines ho

nores abrogat. non ē huiōi erroris machumetes inuentor arrȳ et nestory et macedony hec olim dementia fuit. quos sacra patrū concilia damna uerunt. sȝ eorꝝ virus apud Egiptios et Arabes aliꝗȝ diu latuit Et postremo postremo auctore mahumete ꝛ magistro eius sergio late diffusū ē Ne mouearis dum vera loquimur. Caue ne se quaris cecos' disce spm sanctum eē deū ꝛ terciā fore in trinitate personam. diximus paulo ante deum patrē dum se cognoscit verbum cōcipere ꝛ filium gignere. Nunc qd sequitur Adiciꝰus cogni tioni ānexam eē appetitiuam quādā opacōȝ cuiꝰ principiū voluntas ē inter opacōnes vero quas voluntas producit ꝑcipua ē amare. adhibe hic au res ꝛ mētem erige in deo ꝑfectam ꝛ absolutam fateri cognitionē oportet: et amorem ꝛ modo: cuius processus per appetatiuam operationem exprimitur. sicut et verbi generatio per intel lectiuam. et alia est operatio. qua intelligit: alia qua appetit. Intellectiua ex hys completur que sunt quodāmō in ipo intelligente. Nam sicut sen sibilia in sensu. ita intelligibilia in intellectu di cimus esse. appetitiua autē cōplementum accipit scdm quendam ordinē vel motū ad eas res que obiciūtur appetitui: ꝛ occultū quoddam principiū sui motus habet; ea vero que principio ferūtur

23

arterico spūs nomē acceperunt. nam et ventos spūs dicim9. et in scripturis pcellap spūs appellā tur. quia non apparet afflationis spiritus iniciū Respirationē eciam et arteriap motū ab intrin seco et occulto principio manantē vocam9 spm atq3 hoc modo congruēti quadā similitudine quan tum diuina humanis verbis indicare possunt di uinus ipse amor a patre filioq3 pcedens spirit9 dictus est. In nobis duplici ex causa pcedit amor aliqñ ex corpea et materiali natura et is plerūq3 immundus est et menti noxius. aliqñ ex ipsa p prietate spūalis nature. cū bona intelligibilia & rationi cōuenientia adamam9. Et hic purus est amor et laudabilis et anime salutaris. In deo corpalis amor seu materialis locum non habet Sed ille tantū repitur qui simplex ē & nitidissi9 & purissimus & quem spm sanctū appellamus. Nec nos intellectuali et sancto amore quicq3 psequi mur nisi qd intellectu concipimus. Conceptio aūt ut diximus que fit intellectu verbum ē atq3 ita necesse ē amorem ex verbo exoriri. Amat enī deus qd de seipo intelligit id ē verbum quod cō cipit intelligendo. Verbum aūt dei dicimus filiū dei. qui et ipe patrem nouit & amat. atq3 ita fit ut amor ipe cui sanctus spūs est nomen. ex patre filioq3 pcedit. sitq3 cum patre & filio pariter de9

24

Nam sicut diuinū intelligere essentie diuinitatis
est.ita & amare.& sicut deus se semp intelligit
ita & se semp amat. & omnia amat.suā bonitatē
dum amat:rursusq₃ sicut dei filius qui est uerbū
dei in natura diuina subsistens patri coeternu9
pfectus et unus deus est ita et spūs scūs deus
est patri & filio coequalis & coeternus Et quia
omne quod subsistit in natura intelligibili apud
nos psona dicitur apud grecos ypostasis. conse
quens est ut tres psonas in diuinitate ponamus
quia tres sunt subsistentes pater et verbum et
spiritus sanctus:neq₃ psonas dicimus esse p essē
ciam diuersas Sed per solas relaciones distinc
tas:que ex processione verbi et amoris pueni
ūt Atq₃ in hūc modū xpiana religio diuit9 illustra
ta.distinctas tres psonas confitemur in diuinis
non tres deos sicut Machumetes falso opinatus
est. Sed patrē et filiū et spm sanctū esse ab e
terno deū asserim9.nec tñ ipsum patrē qui fili9
est.nec filiū qui pater est aut filius. Una est e
nim patris et fily et spūs sancti essentia In qua
non est aliud pater.aliud filius.aliud spūs sāctus
q̄uis in psonis.aliū prēm. alium filiū.aliū spm sāc
tū diuina docente auctoritate dicam9. Nec simili
tudo in hys que creata sunt sume deest trinitatis
Inuisibilia dei sicut Aplus ayt p ea que facta

24

sunt intellecta conspiciūtur.sempiterna quoqꝫ vir
tꝰ eius·ac diuinitas voluc; quippe in anima nrā
et quedam di[illegible]atis ymago. Est enim a
nima nostra substantia quedam incorpea et ra
tione predi[illegible] Et actus quid siue forma organici
corpis [illegible]un corpus mouet et regit sui me
minit.se [illegible]lligit.et se diligit·quibus in rebus
[illegible]edā apparet trinitas memorie.intelligētie et
[illegible]oris·tria h̄ ad seipsa referuntur:quia non ē
amor sine memoria.nec memoria sine notitia.
Nam quis meminit aut amat qd̄ nescit. Intelĺgbi
lia sunt hec a semetipsis.et tamē qdlibꝫ eoꝝ et
simul omnia vna essentia sunt.et vna vita in a
nima vna: Differūt tamē quia memoria nō est
intelligētia vł volūtas·nec intelligētia volūtas
siue amor. ꝙ si hec diligēter inspicias Inuenies
sūme illius trinitatis atqꝫ vnitatis vestigium et
ymaginem quandam ꝯuis imparē. Quicūqꝫ enim
sempiternam et incōmutabilem naturam.ꝑ meō
riam reminiscitur. Intuetur ꝑ intelligētiam·am
plectitur ꝑ dilectionē.ꝑfecto repit in seipso sum
me trinitatis ymaginem.non tn̄ omnino similē
sed qualēcūqꝫ.ita ut in similitudine magna inue
niatur dissimilitudo.et si enim homo meminit.in
telligit et diligit·non tamē memoria est.nec intel
ligentia nec dilectio. Sed sunt h̄ in ea et in vna

substantia non sicut accidentia in subiectis que
possunt abesse sed substantialiter existunt in a
nima. et vnus homo est qui habet hec tria. nō ipe
est hec tria: in simplici vero natura que deus ē
ꝗuis vnus sit deus: tres tamē ꝑsone sunt ut dic
tum est: et ipse deus est et tres persone. Sed
illud satis ad rem nostram est: quia tria hec ali
quo modo vnum sunt: reperitur et sub alys nomi
nibus et alio modo in nostra natura illius sūme
et ineffabilis trinitatis ymago. Nam mens et no
titia eius et amor. tria quedā. mens enim nouit
se: et amat se. nec amare se potest nisi etiā no
uerit se. duo quedam sunt mens et notitia eius
duo etiam sunt mens et amor eius. Cum se no
uit mēs ⁊ se aāt. manet trinitas. scilicet mēs amor
et notitia. Et hec tria ꝗuis distincta inuicem sint
vnū tn̄ esse dicūtur quia in anima substātialiter
existūt. Et est ipa mēs quasi parēs ⁊ notitia ei9
quasi ꝓles ei9. mēs eīm cū se cognoscit notitiā sui
gignit ⁊ est sola parēs sue noticie. Terci9 ē aōr
qui d̄ ipa mēte ⁊ noticia ꝓedit. dū mēs cognoscēs
se. diligit se. non enim posset se diligere nisi co
gnosceret. Amat enim. placitam ꝓlem: noticiam
suam. Et ita amor quidam cōplexus est. paren
tis et prolis. nec minor est amor. parente ⁊ ꝓlé
id est mente ⁊ noticia: cū tantū se diligat mēs

quantum nouit.et quanta eſt Conſiderat hec ra
tionalis homo ⁊ videns tria in vna eſſentia con
currere·extendit ſe ad cōtemplationē creatoris
⁊ intelligit vnitatem in trinitate et trinitatem
in vnitatate.⁊ vnū deum colit.vnam eſſentiam ⁊
vnū principium. ſicut ⁊ patriarche ⁊ ꝓphete atqꝫ
Apoſtoli tradiderūt. Sed audiamꝰ tandem ipos
⁊ diuine legis auctoritatem ⁊ teſtimonia in me
diū afferamus ſine quibus omnis eſt vana argu
mentacio .Deum patrē oēs ſacre lrē confitētur
⁊ dei nomen.paternitatem ad oīa refert.Et ſi
filium dicimus non poſſumus patrem negare: de
filio adducta ſūt teſtimōia legis:ergo ⁊ pr̄ oſtēſus ē
ſicut et ſaluator aÿt Philippe qui videt me vi
det ⁊ patrem meum. nunc de ſpū ſancto qd̄ cepi
mus proſequendum eſt. In geneſi legimus quia
ſpūs domini ferebatur ſup aquas·quis [illegible] dns
niſi deus fuit·⁊ cuius ſpūs niſi dei . Et quō dei
ſpūs niſi deus :deus eſt quicquid dei ē nec aliud
illi immixtum eſt incōpoſitꝰ eſt.ſimplex eſt:et
purus deus. In Job ſcriptū eſt. Spūs domini fe
cit me et ſpiraculū omnipotētis dei viuificauit
me.dei ſunt hec opa non hominis quid facit ho
minē niſi deus aut viuificat hominem niſi deus.
Eſt igitur ſpūs domini ꝓpter quod dictum eſt in
pſalmis. Spūs domini repleuit orbem terrarum et

hoc quod continet omnia: quis hic spūs nisi de9 cui celum sedes est. et terra scabellum pedibus eius. Et apud poetas deum ire p̄ omnes terras tractusq̄ maris. celūq̄ p̄fundum traditū est. Et rursus est ne dei sedes nisi terra. pōtus. et aer. ꝛ celum et virt9. propter quod recte inquit Dauid quo ibo a spū tuo ostendēs non esse locū. in quo possit fugere spm̄ domini. qui est vbiq̄. esse autē vbiq̄ implere et cōtinere mūdum. soli deo tribu tum est. Deus igitur sanctus spūs est. qui h̄ pagit et futura p̄noscit et p̄dicit sicut scriptū est. Respō sum accepit Symeon a spū sancto quia non more retur nisi videret xp̄m dominū: non est cur de um negem9. qui dei efficit opa. Non igitur solus pater deus est neq̄ solus filius. sed spūs sanctus cū patre simul et filio deus est quia non aduer satur rationi: trinitas p̄sonaꝝ in vnitate diuinita tis quēadmodū supius ostensum est. Sed iam tri nitatē ipsam ex sacris codicibus demōstremus. ꝛ Moysem ante omēs audiam9: cui9 h̄ sunt verba in capite libri quem Genesim nostri vocant. In principio creauit de9 celū et terram. terra autē erat inanis ꝛ vacua ꝛ sp̄s dn̄i ferebatur sup aquas tria cōmemorat. deum. principium. ꝛ spiritū. ideo in deo. prēm intelligimus. in principio filium in: spū domini spiritum sanctum. Et accipiatur hoc

De sancta trinitate

in loco: principiū. pfilio: sicut in psalmis de suo filio dicit de9. Tecū principiū in die virtutis sue i splendoribus sanctorū ex vtero ante luciferum genui te. Atq ita in exordio nascētis mūdi. tri nitas in ipa diuina psona adducitur. hic si placeret interseri posset de heloen. scdm Jeronimum ad marcellum. temptans dyabolus primos parētes interposito serpente. & suadens ut edant de lig no phibito. Eritis inquit sicut dy scientes bonū & malum. qd pinde accipiendum: ac si diceret. eri tis sicut diuine psone. quib9 ignotum est nichil et cum eiicit Adam de paradiso inquit dominus. Ecce Adā factus sicut vn9 ex nobis. quib9 nobis patri scz: & filio & spiritui sancto. Sed manifesti9 eadem trinitas ondit cum dr. Faciam9 hominē ad ymaginem & similitudinē nostram. cum ayt faciamus. & nostrā plures psonas inducit cū dicit ymaginem vnitatem diuinitatis ostendit. nec so litarius est cū dicit faciamus. neq alieno a se loquitur qui nostrā ayt: duo sunt pluralia verba faciamus & nrām. vt videatur pater cum filio & spiritu sancto miscere sermonem. qd non sono ve ris. sed intellectu que singularia sunt: quia vnus est deus & vna expssus ē. Dixerat creauit de9 celum & terram diuinitatis essencia subiungitur facia9 & nrām vt pluralitas in psonis intelliga

tur. Idem ⁊ psalmista canit regiꝰ dd̃ apl. verbo
dñi celi firmati sunt. ⁊ spũ oris eius omnis vir
tus eoꝝ. Quid manifestius dici potuit. in cõditiõe
celoꝝ tres ꝑsone cõcurrunt. Dñs. verbũ ⁊ spũs
dñs prẽm exprimit. in verbo filium accepimus:
spũs is est quẽ scm̃ vocamus. Et rursus ꝓpheta
vt trinitatẽ ꝑsonaꝝ in diuinitate cõgnoscas. ter
deum ꝓuocat in benedictione. Benedicat nos in
quit deus noster. Benedicat nos deꝰ. ⁊ metuãt
eum vniuersi fines terre. Trina dei cõfessio tri
nitatem exprimit ꝑsonaꝝ. Et cum subditur me
tuãt eũ vniuersi fĩes terre. vnitas agitur diuini
tatis in ps̃ quoq̃ . xliiij. mltũ exp̃sse trinitatẽ ĩnuit
cũ dicit filio. sedes tua deꝰ in seculum seculi: et
postea subdit: ꝓpterea vnxit te deus deus tuus
id est pr̃ ⁊ spũs sanctꝰ: et cũ sequitur pre ꝑticipibꝰ
tuis misteriũ quoq̃ incarnationis aperit de quo
suo loco ꝓsequemur. ysaias in visione sua clamã
tia introducit Seraphin. scũs. scũs scũs. dñs deꝰ
sabbaoth. ter sanctus ad tres ꝑsonas refertur ⁊
semel dñs ⁊ semel deus dicitur. quia vnus ẽ dñs
⁊ unus ẽ deus. Et rursus idem vates ex ꝑsona
xp̃i loquitur. ⁊ dicit: Dñs meꝰ misit me et sp̃s ei
us dominꝰ meꝰ inquit id est pater misit me scꝫ
filium. et spiritus eius: qui est sanctusspiritus
Quis hic non intelligat trinitatẽ. non latuit ꝓphe

hoc misterium: possent et alia plura huiusmōi tes
timonia ex veteri testamento afferri que trini
tatē plane ostendunt. planius tamen locutus est
in euangelio dominꝰ. Qui cū in orbem mitteret
discipulos: Euntes inquit. docete omnes gētes
et baptizate eos in noīe patris ⁊ filij ⁊ spūssācti
Tres nominauit ꝑsonas In nomine dixit: non in
nominibꝰ ut essentie vnitatē in ꝑsonaꝝ trinitate
monstraret. et Johannes euangelista qui de pec
tore domini veritatē hausit. In ep̄la sua inquit
Tres sunt qui testimoniū dant in celo pater. ver
bū. et spūssanctus et hij tres vnū sunt. Et Ap̄lus
Paulus misit inquit spm̄ filij sui in corda nostra
et alibi. Spūs eius qui suscitauit Jhesum habitat
in vobis: Et iteꝝ ex ipso. inquit et ꝑ ipsum. et in
ipso sunt omnia ipsi gloria ex ipso. dicit propter
patrem. et per ipsum propter filium. in ipso ꝓp
ter spm̄ sāctū: Nō dicit ex ip̄is. aut ꝑ ipōs siue in
ip̄is nec ip̄is sȝ ip̄i gloria īquit ut trinitatē sil' ⁊
unitatē cognoscereꝰ: Atqȝ hijs testiōijs ⁊ auctorita
tibus illuminata est desuꝑ xp̄iana religio. Sūma
enim fiducia cōfitetur. ⁊ p̄dicat vnum deum eē.
qui ē causa causaꝝ principiū ⁊ finis oīm rerū ⁊
oīs auctor creature: ⁊ summū bonum. ⁊ nichilo
minꝰ tres ꝑsonas in deo recognoscit ⁊ trinitatē
ī vnitate veneratur: Cui qui aduersatur salutis

expertem se reddet & ambulat in tenebris et̄ ve
ritas nō ē in eo: Tu vero si sapias de tenebris e
merges. et candida luce ꝑfusus sacratissimam tri
nitatē. et cognoscendo coles. et colendo cognosces
Nec aduersaberis sacrosancto euangelio in quo
legitur. verbū caro factum est: Negat tu⁹ legi
fer incarnationē verbi: Nam cur inquit factus
est deus homo. et in ligno crucis passus qui alio
modo humanū genus redimere poterat. Negat
tua lex xp̄i necem. et alium loco suo interfectū
existimat. nec deum incarnatū cognoscit. neqꝫ cru
cifixum aut mortuū: Nos utrqꝫ p̄dicamus. quia
factus est homo deus et passus est. et ꝓpter sa
lutē hominis hec facta esse testamur. Ayt enim
de seipso domin⁹ Venit fili⁹ hominis saluare qd̄
perierat Constabat primi parētis erratu omnes
homines culpa teneri. Clausa erat padisi porta
nec mortalibus patebat in celum aditus: dicebat
sūmā dei bonitatē hoīeꝫ qui ceciderat reparare nec
miseꝝ eē ꝑpetuo sinere. qui ad beatitudīeꝫ ꝑfru
endam creatus fuerat. Sed obstabat iustitia dei
que ꝓ peccato satisfactionem exigebat. dignus e
rat infinita pena. qui maiestatē offenderat infini
tam. Nec homo tanti erat ut infinitam posset re
dimere culpam. Stabat hinc diuina iustitia vlci
onem petens Illinc diuina bonitas miserendum

esse contendens. Audienda fuit vtraque vox. quia vniuerse vie dñi misericordia et veritas. quare et si poterat deus aliter humane imbecillitati consulere. est enim omnipotens. Hic tamen conuenientissim9 fuit modus quem elegit. vt assumpta humana natura ipse penas solueret. Factus est homo deus vt homo fieret deus. veritas de terra orta est et iusticia de celo prospexit. coniuncta est hūanitas diuinitati vt acciperet de plenitudine bonitatis. quod sue defectum supplere infirmitatis Fuit hic modus saluandi humani generis diuine bonitati cōueniens. Satisfactū est iusticie simul et misericordie Satisfactum ē amori et odio Placuit hoc diuine potencie que omnem defectū nostrum sua virtute fugat: Placuit et sapiencie que nichil frustra. nichil non decenter ac conuenientissime facit: Et licet necessitate absoluta qua necessariū dicimus sine qua aliud eē non potest: Incarnatio verbi necessaria non fuit. eo tamen modo quo necessarium accipitur. id quo conuenientius et congruentius peruenitur ad finem. Dicere non pudet ad reparationem hominis incarnationem filij dei necessariam fuisse. Ego sum deus ego sum dominus. et non est absque me saluator ex persona xp̄i inquit Ysaias. quia non poterat homo saluare seipsum: et necessariū fuit ut homo

fieret deus.et deus homo saluaret hoīe;:ꝓpter
quod pulcherrīe et ad ꝓpositū aptissime inquit
ex nostris ꝓfessoribus vnꝰ in hūc modū de miste
rio diuine incarnationis. Suscipitur a maiestate
humilitas . a virtute infirmitas.ab eternitate
mortalitas.⁊ ad depēdendū cōditionis nature de
bitum natura inuiolabilis est vnita passibili.deꝰ
ꝙ verus ⁊ homo verus in unitate tempatur.vt
qd nostris remedijs congruebat vnus atq; idem
hominū deiq; mediator ⁊ mori ex vno et resur
gere posset ex altero.nisi.n.esset verus deus nō
afferret remedium. nisi esset verus homo nō p̄
beret exemplum.Intelligis ꝙ cōuenienter filiꝰ
dei.Carnem assumpserit vt deus:⁊ mortem obi
erit vt homo Sed queris testimonia antique le
gis:nō negabiꝰ. p̄sto sunt.Ecce ysaias iquit.vir
go cōcipiet ⁊ pariet filiū ⁊ vocabitur nomen eiꝰ
emanuel qd interp̄tatur nobiscū deus.Quomodo
nobiscū deus. nisi quia verbū caro factum est et
habitauit in nobis.Et iterū eiusdem ꝓphete ver
ba sunt.Puer natus est nobis.⁊ filius datus est
nobis.cuius imperium sup humerū eius ⁊ vocabi
tur nomen eius admirabilis:cōsiliarius.deus for
tis.pater futuri seculi princeps pacis.An non sit
misterium incarnationis plane ostenditur ⁊ que
tunc futura erant tanq̄ p̄terita manifestantur.

Puer inquit natus ē nobis. quia natus est in hūa
na paruitate. et datus est filius : quēadmodum
Johannes ayt: quia sic deus dilexit mundum vt
filium suum daret unigenitum. Datus ē cristus
ex diuinitate natus ex hūanitate. natus ex vir
gine. cuius imperium sup humerum eius. quod est
imperiū xp̄i: nisi lignum crucis in quo pependit
mundum vicit. aereas potestates debellauit. et
subacto triūphato q̄ dyabulo regnū suū potēter
intrauit. Oportuit enim xp̄m pati & sic intrare
in gloriā suam ut inquit in Euangelio Luce. Im
pium igitur sup humer eius fuit. quia crucem su
am suis gestauit humeris q̄uis eo fatigato Si
mon cireneus angariatus sit eam tollere dicitur
admirabilis pp̄ter signa & pdigia que fecit. lumē
cecis auditū surdis. claudis ambulationē. debilib9
fortitudinē. & mortuis vitam restituens. Consi
liari9 appellatur pp̄ter euangelica cōsilia que ad
iecit antique legi: deus asseritur ne putares pu
rum hominem natum. Nam deus humane nature
cōiunctus est. Fortis quia spoliauit infernū Et
portas ereas confregit et vectes ferreos dissipa
uit Pater futuri seculi quia celū apuit electis et
regnū hōi pp̄auit eternū post hanc vitā in celesti
Jherusalē Princeps pacis quia nato xp̄o clausū
est apud romanos tēplū Jam & mira pax ē orta

& gloria in excelsis deo cantauerunt angeli Et in terra pax hominibus bone voluntatis. Unde dicit & alio loco idē Isaias incarnationē verbi dicens. dominus enim iudex noster dn̄s legifer noster dn̄s rex noster ip̄e veniet & saluabit nos q̄ pinde accipiendum est. ac si dicat carnem accipiet & mortem p̄ nobis subibit. Et rursus. Vere tu es deus absconditus. deus Isrl̄ saluator. absconditus inquit. quia in carne latuit: saluator isrl̄ quia sua morte nr̄am morte redemit. Et ne putes tpalem esse salutē saluationis gen9 addidit israhel. saluatus est inquit in dn̄o in uirtute dn̄i et subdit: salute eterna. quam consecuti sūt omnes qui ex isrl̄ cristo crediderunt Aptissimum testimonium est ysaie. Sed audi Jeremiam sua sunt hec verba Ecce dies venient dixit dn̄s et suscitabo germen iustum ex semine Dauit & regnabit rex & sapiēs erit & faciet iudiciū & in dieb9 illis saluabitur Juda & habitabit israhel confidēter et hoc est nomen quod vocabunt eum deus iustus: Considera verba et attende misteria. Suscitabo inquit germen iustum idē xp̄m scm̄ & iustum ex semine Dauid scd̄m carnem quia ex psapia regia & de sanguine Dauid maria mater dn̄i nata est & regnabit rex. Quomodo regnabit Sane quēadmodū ip̄e Matheū in euāgelio dicit

Data est michi omnis potestas in celo et in ter ra. qd est regem esse. et sapiens erit ayt sapientia scilicet creata que hominis est. et increata que dei est. et que est ante secula. et faciet iudicium discretionis scilicet et discussionis. nunc discrecionis dum elegit ex mortalibus quos vult. et alios suo ar bitrio dimittit. et in fine seculi discussionis quando reddet vnicuique secundum opera sua. In diebus illis sal uabitur iuda id est Quicunque crediderit et baptisatus fuerit saluus erit et habitabit israel confidenter in statu ecclesie triumphantis. et hoc est nomen quod vocabunt eum deus iustus. ut scias quia xpus ex semine Dauid natus est non solum homo sed eti am deus est. nec alteri quam xpo hec verba conuenire possunt: Accedat et alius propheta Baruch nomine Quid ille ayt. Hic est inquit deus noster et exci tabitur alius aduersus eum. Hic adinuenit omnem viam discipline. et tradidit illam Jacob puero suo et israel dilecto suo. post hec in terris visus est et cum hominibus conuersatus est. docet et hec omnia incarnationem verbi. et hominem factum. dei filium manifestant: Nunc de morte audi. et eos contemp nito qui xpm volunt esse translatum et nondum mortuum. Sed incredibili clementia citra diem sup mum iudicij cum omnibus angelis interficiendum putant: O nefandam audatiam: et stultitiam alys

inauditam. dimittimus angelos quorū ſubſtantia incorporea ē ⁊ immortalis. Xp̄m interfectum ne gant: ⁊ aiunt interficiēdum: ac Dauid ex gloria xp̄i. que non rapui tūc inquit exſoluebā. quia nō peccauit ⁊ penas dedit. ⁊ ꝑ alieno dlicto mortē ſubiit Quod manifeſtius Ÿſaias oſtendit dicens. Vere languores noſtros ip̄e tulit et dolores noſtros ip̄e portauit. Ip̄e vulneratus ē ꝓpter iniquitates noſtras, attritus ē ꝓpter ſcelera nrā. diſciplina pacis noſtre ſup eū. Et liuore eius ſanati ſum9 oēs enim nos quaſi oues errauim9 ⁊ vnuſquiſq; in via ſua declinauit. ⁊ deus poſuit ſup eum ini quitatē. id eſt penam ꝓ iniquitatibus expiandis oīm nrm. ⁊ ſubditur: oblatus ē quia ip̄e voluit ⁊ nō apuit os ſuū ⁊ paulo poſt. tradidit in mortē animam ſuā et cū ſceleratis deputatus eſt. ipſe multoꝝ peccata tulit ⁊ ꝓ trāſgreſſiōibus rogauit. Si vidiſſet ꝓpheta paſſionem xp̄i vix potuiſſet aptius loqui. Nec Jeremias tacuit tormenta dn̄i qui eum in ligno crucis ita loquentē inducit: O vos omnes qui tranſitis ꝑ viam attendite ⁊ vi dete ſi eſt dolor ſicut dolor meus: Et ipſe ſalua tor de ſe ayt. Ecce aſcendim9 Iheruſolimam. et fili9 hominis tradetur principibus ſacerdotū ⁊ ſcri bis ⁊ condemnabunt eum morte. ⁊ tradent eum gentibus ad illudendum et flagellandum et cruci

figendum: Et tertia die resurget. Et iterum alibi Sicut Moyses exaltauit serpentē in deserto ita exaltari oportet filium hominis. vt omnis qui credit in eum non pereat sed habeat vitam eternam. Et ne de morte dubites. Scribit euangelista cum accepisset Jhesus acetū dixit. Cōsumatum est. & inclinato capite emisit spiritū. Prophete xp̄m moriturum & a mortuis surrecturum p̄dixerūt euangeliste & obysse in cruce & sepultū resurrexisse tertia die affirmant. certa res est. nichil ambiguitatis habz. veritati omnia consonant. resurrexit domin9. Ascendit ad celū & venturus est iterum & faciat iudiciū in fine seculi. Tua lex hec non recipit quia non sapit de xp̄o que sapere oportz Cui9 alterum aduentū non solum euangelium sed antiqui etiā vates ostendant sicut paulo an̄ de Jeremia diximus. contestis eius est Daniel dicēs: Ecce in nubibus celi quasi filius hominis veniebat & vsq; ad antiquū dierum peruenit & sequitur & dedit ei potestatē & honorē & regnum et omnes populi tribus et lingue seruient ei. Quib9 verbis viri doctores iudiciū xp̄i facile inueniunt in fine mundi. & ipse xp̄s de seipso loquitur. Dico vobis q̄ vos qui secuti estis me in regeneratione cū sederit filius hominis in sede maiestatis sue sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus isrl̄

Et in actibus Apl'orū legimus:constitutum esse xp̄m a deo patre viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ iudicē · Hec nos de deo sentimus. hec et firmiter credimus. hec salubriter p̄dicamus: eternam vitā ꝑmittē tes omnibus qui xp̄o credunt ⁊ in trinitatis no mine baptizati. opa faciunt euangelio digna Que ris que sit ista uita eterna. Quid agat illic homo qua voluptate letetur. Et quā beatitudinem asse quatur. Rūdemus cum euangelio Johānis. Hec est uita eterna vt cognoscant te veꝝ deum et quem misisti Jhesum xp̄m: summa ibi felicitas erit. videre deum in sua natura · ⁊ eius ꝑfrui bo nitate gaudiū nostre mētis erit hac saciabimur hac implebimur hinc summa felicitas erit habe re deo ⁊ deum cognoscere videmus enim nūc ꝑ speculum vt ayt Apostolus · tunc facie ad faciē ⁊ in iubilo teste Job. In facie dn̄i videbimus lu men ⁊ saciabimur cum apparuerit gloria eius et erimus sibi similes · sicut ayt Jo̅hes. Nec oculus vidit. Inquit ysaias nec auris audiuit nec in cor homīs ascendit que promisit dominus diligē tibus se. Et Aplūs non esse cōdignas passiones huius seculi dicit ad futuram gloriam que reue labitur in nobis. Tua lex in alia vita flumina lactis ⁊ mellis ⁊ vini ꝑmittit ⁊ cibaria delicata ⁊ vxores multas ⁊ cōcubinas ⁊ virginum coitus

Que sit uita etna

⁊ angelorum in turpibus obsequijs ministeria a
quicquid caro deposcit. bouis. hec paradisus ⁊ asini
potius q̄ hominis est. Nam quis mortalis ē hōis
habens faciem qui ꝑ omnem vitam suā corpori
seruiat. quis non aliq̄n in mentis secessum abit
quis non pascit intellectum. aliquando. et a sensi
bus recedit speculando. An non est honoris et
glorie voluptas. multo iocundior. et diuturnior
q̄ veneris an nō dulcior est bene acte vite laus
q̄ cibus ipse vel potus: Bibit sapiens. atq̄ edit
vt viuat. tua lex ideo vitam appetendam ho
mini existimat vt edat et bibat. sicut in hoc se
culo carneus fuit legifer tuus. ita in futuro carni
studendū putauit. neq̄ curauit saciare mentem
cui omne studium fuit implere ventrem. atq̄ in
ea re summū bonū esse putauit: qđ neq̄ gentiles
phi ꝑter paucos admisissent inter quos summa
fuit de sup̄mo bono dissensio. Alij in doloris p̄ua
tione felicitatē posuerūt vt dido nius. Alij in hone
ste voluptati coniūcta vt Calipho Sinomachus
Alij in sciētia vt Erilus. Alij ī sola virtute atq̄
honestate vt zenon et Stoyci: Alij in bonis ani
mi ⁊ corporis et fortune vt Arist. ⁊ papatetici
Soli arristippus ⁊ Epicurus ⁊ eoꝝ scola summum
bonū i voluptate locauerūt atq̄ hys. tua lex cō
formis est. qui fex omniū phoꝝ ⁊ fetidum cenū

fuere Nec tñ illi in eo errore fuerãt vt hãc fe
licitatẽ in altero seclo expectarũt· quib⁹ future
vite spes nl'la fuit mortalẽ animam existimãti
um. Nostri phi summũ bonũ nec in terra nec in
sensu sed in celo et in deo querẽdũ censent. ⁊ eo
saciandam mẽtẽ existimant. Et natura instituit
nos vt celum aspiciẽtes eo votis omnib⁹ aspire⁹
sicut est illud poeticũ. Os hominũ sublime dedit
celumq̧ videre iussit. ⁊ erectos ad sidera tollere
vultus. Quis nescit finẽ hys p̃stare que sunt ad
finẽ omnia ħ corpea oblectamẽta eo reperta sunt
vt spes hominis cõseruari et in suum finẽ qui ẽ
deus per hec aduci posset Quis aut ederet aut
biberet aut pro creandis liberis operam daret
nisi esset in hys aliqua delectacio: ad hec non est
finis hõis qui ad deum factus est. et nisi ad deũ
veniat nunq̃ quiescit. nec p carnales delectacio
nes ad deum ipsum peruenitur sȝ quanto hys ma
gis immersus est homo. tanto ẽ ab ipo deo remoci
or. qui aliquando eo beacior existit. quanto an
gelice diuineq̧ nature magis. ac magis adheret
nec curat carnalia desideria. qui bonis fruitur
spiritualibus sicut ignis et aqua simul esse non
possut, sic delicie spirituales carnalibus non
coherent· trahũt ad se hũanam naturã ⁊ totã in se
rapiunt nec sentire siunt que caro appetit. Gus

tato spiritu decipit omnis caro vt inquit vnus
ex nostris. Tua lex in p̄adiso voluptates admit
tit quas nec Solon nec licurgus permisit in terra
Quot feditates de cibo & potu & alijs voluptatib9
oriuntur. quas in p̄adiso nephas fuerit nomina
re. aut enim gignerētur sine fine homines. & im
plerent omnia. nunq̄ morituri. aut frustra esset
p̄mixtio maris & femine sine fructu. que etiā in
hoc mundo damnatur: Dicis quid ergo feminis o
pus est. si non est coitus Dicimus & nos: quid op9
est coitu si non est generatio. ꝓpter voluptatem
dices. ad hec feda voluptas est & indigna. que p̄a
disum nō ingreditur: Nam quō illic p̄missa erit
h̄ turpitudo que hic tanq̄ obscena ꝓhibetur: & tan
tū ꝓpter sobolē aut euitandi maioris mali causa
p̄mittitur Ypocrates diuine vir sciētie venere
um coitū p̄tem esse. quandā morbi teterrimi exi
stimabat. quē nostri comicialem dixerūt. Quis
igitur habēs aliquid humani pudoris ac vt nec
bis cuiusdam gentilis vtamur voluptatibus illis
duab9 coeūdi atq̄ comedēdi que homini cum sue
atq̄ asino cōmunēs sūt gratuletur. Nō sunt h̄ que
pia mēs in celo requirat. Dicis itē nō erit plena
felicitas in paradiso. si aliquit defuerit oblecta
menti genus ergo vt existimas cū varijs reb9
oblectentur homines. saltacione: venacione. pisca

tione.ludo.lucro.cantu.cibo potu.venere:& alys
 pluribus eadē oīa in padiso tuo requires. et cū
virgilio dices Que gracia.curruū.armorumq fu
it viuisq cura nitentes pascere equos eadem se
quitur tellure repostos.vana hec phīa est.quā
nulla vnq̄ ciuitas bene instituta recepit Nos vt
diximus mentis gaudia & spirituales delicias que
rimus.Beatitudo nostra quam exspectam⁹ in al
tera uita est ipsa dei visio.qua nichil optabilius
inueniri potest videbit enim beatus anim⁹ & que
sunt in celo et que sub celo.quid erit quod eius
aspectum fugiat qui videbit videntem omnia
que nunc videntur obscura de deo.de trinitate
de incarnatiōe verbi:de pcessiōe sancti spūs:de sa
cramentis ecclesie.de ceteris archanis tūc apta
erūt et maīfesta nullū deerit oblectamētū:nichil
requiret vltra plenus anim⁹.nam quid pleno o
pus est:nichil illi deest qui nichil cupit:deside
ria nostra implebit optimus ac maxim⁹ deus:
in quo omnia bona insunt.nec vllum cupiditatib⁹
nostris relinquet locum.erit deus omnia in om
nibus qui sine fine videbitur sine fine amabitur
sine fatigacōe laudabit.que lingua dicere vl quis
intellect⁹ cape sufficit illius supne ciuitatis quāta
sint gaudia āgelorū choris interesse cū btissimis spi
rib⁹ glīe cōditoris assistere pūrē dī vultū cernere

Incircūscriptum lumen videre nullo mortis me
tu affici incorruptiōis ꝑpetue munere letari. Neqꝫ
illic beatitudo humani corpis in epulis erit aut
in vino aut in coitu Ex redūdantia beatitudinis
anime glorificabitur corpus ipm: ꝛ simılitudinē
eius induet. Fulgebit tanqꝫ sol in cōspectu dei te
nuitati eius nulla resistet materia. leuitas ꝛ agi
litas infinita spatia in ictu oculi pmeabit nichil e
rit amplius ledi posset. Inuiolabile erit ꝛ impassi
bile more anime ꝛ ita totus homo exultabit et
dicet cū ꝓpheta Cor meū ꝛ caro mea exultaue
rūt in deū viuū: nec frustra erit drūa sexuū: aut
artus reliqui supfluent. resurgent viri ꝛ femine
integris mēbris. ꝛ nō solū in spetie sed in ipso in
diuiduo humane nature ꝑfectio reintegrabitur
nec tū animales opationes aderūt. nec cōmixtio
maris ꝛ femine. quia cessabit causa ꝓpter quam
fuerat introducta. Erit enim cōpleta multitudo
hominū a deo p̄finita. nec ullus erit carnalis ap
petit⁹ nec pulsabit temptatio inimici nō patebit
insidie locus cum puentum fuerit ad triumphum
Pax ibi inconcussa ꝛ quies ꝛ summa concordia vi
gebit: vides inter tuam ꝛ nostram beatitudinē
quātū interest⁹ nostra felicitas nobiliori homis
parti id est anime respōdet. tua viliori id est cor
pi. nostra mentalis est. carnalis nostra fulgens

et nitida: tua obscura & fetida. nostra cū angelis
ipso deo communis est. tua cum suibus & alijs pe
coribus. nostram docti omnes laudant. tuam vi
tuperant. nostra celo digna est. tua etiam in terra
rep̄hendītur: Sed dices in sacris etiam codicibꝰ
conuiuia reperiri que futura videntur in celesti
iherusalem. potu. ciboqꝫ plena Inquit enim Ysa
iasꝰ Faciet dominꝰ exercituū omnibus populis in
monte hoc cōuiuium pinguiū. Et in sapientia le
gimus: Miscuit vinū et posuit mensam: Et iterū
Venite & comedite panē meū & bibite vinum qd
miscui vobis. Et in Ecclesiastico. Cibauit illum
deus pane vite & intellectus & aqua sapiētie po
tauit illum. Et dn̄s apud Lucam. Ego inquit dis
pono vobis sicut disposuit michi pater meꝰ. Vt e
datis & bibatis sup mēsam meam in regno meo
Omnia hec & hijs similia spūalē habēt intelligēci
am. quia de mensa ipsa sapiētie non corporalis vel
cibus vel potus assumitur sed mentalis. qui sua
uissimꝰ est ac mūdissimꝰ. & hic est quē nos expe
ctamus in futuro seculo. Tanto est igitur nostra
dignior ꝙ tua felicitas. quanto nobilior & diuine
beatitudini ꝓpinquior. Sed attingamꝰ nōnullas
alias tue legis ineptias que tum sacris litteris
aduersantur. tum philosophicas ratiōes excludūt
dicit legifer tuꝰ ꝙ tetegit eum deus manu sua

inter humeros & vsq ad medullam dorsi eius pe
netrauit frigus. qd' proinde est ac si corpeum esse
deum affirmet: quia tactus non est nisi p corpus
Nos incorpeũ dicim9 deum. Ayt enim Ysaias ex
ore dei. Celum & terram ego implebo. quod non
posset fieri si corpeus esset; et propterea dicit in
psalmis David spũs domini repleuit orbẽ terra
rum. Spũs inquit dñi non corp9 dñi: & Johes in
Euangelio Spiritus est deus. Philosophi deũ pux
actum dicunt esse: principium omniũ rex. nature
omnino simplicis & eterne. q si corporeus esset:
esset compositus ex elementis aut alia materia.
Et posterior suis ptibus neq simplex. neq pur9
neq origo rex. Et creaturas haberet seipso excel
lẽtiores angelos scilicet. Nobiliora sũt enim spũ
alia quam corporea. quod est opinari absurdum
ne dicamus asserere. Nec simul stare pôt vt cau
sa causax sit deus sicut phi volunt & recte volũt
& cõpositus inueniatur. esset enim ab alio cõposi
tus. Et illum nos potius diceremus deum qui cõ
posuisset. non est igitur corporeus deus quia cõ
positus non ẽ. Nec mouemur. quia in sacris lr̃is
& caput & manus & pedes & oculi. et digiti et cor
et vterus & huiusmodi attribuũtur deo: vtitur
enim spũs sanctus qui loquitur in scripturis vo
cabulis que sunt in vsu p similitudinem quandã.

sicut dicit Ezechiel ex ꝑsona dei. Ego visionē multiplicaui eis et in manibus ꝓphetaꝝ assimilatus sum eis. Est enim naturale homini ꝑ sensibilia ad intelligebilia ꝑuenire. Et omis nostra cognicio a sensu capit exordium Atq; idcirco spūalia nobis in sacris codicibꝰ sub methaphora corꝑaliū exhibentur Atq; ita fit vt eciam rudes aliquid capiant qui alioquin essent diuine sapiencie minꝰ ydonei auditores. Dixit preterea tuus machuētes omnium peccatorum causam esse deum Et exclamans: hys verbis vtitur. O deus quibus vis bonam, quibꝰ vis malam viam prebes Nos mortale peccatum auersionem quandam esse dicimꝰ ab vltimo fine. nec possibile censemus deum qui vltimꝰ finis ē voluntatē cuiꝰpiam a se auertere esset enim sibiipsi contrarius. et si deus omia diligit. quecumq; fecit vt est illud sapiencie diligis omnia que sunt. et nichil odisti eoꝝ que fecisti quō consentaneū est: vt peccati causa sit ipse deꝰ Cui dixit in psalmis dauid Odisti omnes qui oꝑantur iniquitatem Et in ecclīastico legimꝰ omne detrimentum erroris odit deus cōtraria sūt amor et odium. Audi vlterius intollerabilē tue legis errorem Si vobis inquid aduersa incūbūt incubuerunt et ceteris: Sunt enim isti dies casꝰ atq; fortune; negat diuinam ꝓuidentiam curare

mortalia: Nos de diuina sapientia dicimꝰ ꝙ attin
git a fine vsq ad finē fortiter. ꝛ disponit omni
a suauiter. nec summe dei bonitatē cōuenit ea ne
gligere que creauit ꝓpter qđ inquit apud Ma
theum dominꝰ. omnes capilli capitis vestri nu
merati sunt: Addit Machumetes angelos crea
tos ex flāma ignis et peccare. ꝛ mortuos esse.
Nos cum ꝓpheta dicimꝰ ꝙ deꝰ fecit angelos su
os spūs: ꝛ creauit eos ex nichilo. ꝛ pħos nobiscū
sentientes habemꝰ. qui omnes angelos quos vo
cant intelligentias incorꝑeos esse dixerunt. nec
peccatum in angelis reꝑiri posse censemus. Qui
deum in essentia. videntē omnia vident ꝛ omni
a intelligunt ad suam ꝑfectionem necessaria. nec
est in eis ignorancia. peccati mater. Nec subiectā
corrupcioni naturam angelicā arbitramur in qua
non est materia que seꝑari possit a forma: sꝫ ipsa
forma ꝑ se subsistit incorruptibilis et immorta
lis. Oriēnis preclari et excellētis ingenij viri si
cut multa extant p̄clarissima opa. ita et nōnulli
errores ꝑuersissimi reꝑiuntur. inter quos vnus
ille est. qui demones ꝑ dei misericordiam liberā
dos eē. aliqū a penis asserit. hūc secutus est mahu
metes qui saluandos ꝑ alcoranū malos āgelos af
firmat. nos tn̄ ꝑsaia de oibꝰ dampnatis siue hoi
nibꝰ siue angelis vnā sentenciam habemꝰ ꝙ nec

mis eoꝝ nō morietur ⁊ ignis eoꝝ nō extinguetur Et saluator in euangelio damnatis in ultimo iudicio ignem eternū reꝓmittit diabolo ⁊ angelis eius ṗpatum. Quid ꝙ tuus legifer animam humanam portionē asserit anime dei. Sic nōnulli phi palam tradiderūt ⁊ manichei secuti sunt. Nos humanam animā ad ymaginē ⁊ similitudinē dei factam dicimꝰ. sicut scriptū est in Genesi: Faciamꝰ hominē ad ymaginē ⁊ similitudinē nostram quod de anima dictum est non de corpore. ꝙ si anima hominis portio esset dei esset utiq̧ deus. nec esset homo nec deus quod dicere stultissimū est. Cum manifestū sit labi hominis animam a bonitate in malitiam. a veritate in errorem. a gaudio in tristitiam: a spe in desꝑationem quod est a dei substantia penitus alienum: Nec illud veꝝ est quod in vestra lege traditur animas hominū ex materia ꝓductas esse omnes. Asserūt enim phi ab extrinseco esse homini intellectū. Sed ꝙ in nato fit spūs vite iussu dei Et theologi rationales animas omnes ex nichilo creatas dicunt. ⁊ Adā cū factam vidisset feminam. hoc os inquit de ossibus meis ⁊ caro de carne mea non dixit anima de anima Et ꝓpheta in psalmis canit: Qui finxit singillatim corda eoꝝ: Ponitur enim cor ꝓ anima quia sedes eius in eo est. Et deus sibi aiaꝝ

ꝓductionē reseruauit ꝓpter eaꝝ dignitatē quia ꝑ
Ysaiā ait . Omnē flatū ego feci qd intelligitur
de flatu spirituali qui ē racōnalis anima. Prete
rimus ꝙ celum ex fumo factum dicitis . quod
Si verum esset corruptioni subiaceret. Prete
rimus ꝙ solem et lunam equales ab inicio vir
tutis et luminis tuus ꝓpheta testatur : Nos dici
m9 celum ex nichilo creatū. et duo luīaria magna
fecisse deum ab inicio: luminare mai9 vt preess;
diei: ꝛ luīnare min9 vt ꝑess; nocti. Ad illud trāsi9
qđ in vestra lege dulcissimum et saluberrimū esse
putatis. Vxores multas ducere. qđ si deo placuiss;
creato homini ab inicio non vnam tantum sociam
prebuisset. sed plurimas. nec dixit deus relinquet
homo patrem ꝛ matrē. ꝛ adherebit vxoribus su
is. sed vxori sue dixit. Nec amicicia inter viꝝ ꝛ
vxorem vera eē pōt vbi non est equalitas. Cū
vir pluribus misceatur mulier vero vni tantum
adherat. cuius ē in alias plures distractus amor
Nec ꝓpterea numerus hominū augetur. quia plu
res. vni nubant femine. nam totidem viri priua
ti cōiugio sine prole decedunt: Et presertim cum
mulieres numero pauciores existant. Iniqua in
sup res videtur ꝛ naturali aduersa libertati vni9
vrbis ciuiū alios multiplici matrimonio vti. Alios
in solitudine degere. Nec ꝓpterea laudanda con

suetudo ꝙ in veteri lege plerosq̄ sanctos viros
pluribus vxoribus fuisse coniūctos legimus quia
non id ex lege aut ex voluptate fecerūt. sed di
uina quadā dispensacōe. Et ad sobolē ꝓcreandā
que cresceret in cultu dei: Tacem9 de diuortio
quod ꝑmittitur apud vos contra legē euangeli
cam. ⁊ de adulterio ⁊ fornicacōe. ⁊ alys scelerib9
que licet antiqua lex detestetur. ⁊ noua prorsus
abhominetur apud vos tn̄ cōcessa uidētur. Sicu
est ꝙ omnia tue legis errata ꝑcurram9. quando
neq̄ nobis scribēdi neq̄ tibi legēdi satis est ocij
Et tuipe ꝓ tuo ingenio multa intelligis a do nul
la. vt eē ulla possēt rōne defēdi Tota d̾ do questi
o ē. Hic omnia referūtur. totū in hoc consistit vt
xp̄m Jhesum deum eē credamus quo cōcesso. ne
cesse est eius legi obedire ⁊ eius verbis credere
qui uerax est ⁊ mentiri non pōt: In eius lege
trinitatem de qua supra diximus in vnitate di
uinitatis compimus. Et incarnationem verbi ⁊
ꝓcessionem spūs sancti. Et reliqua omnia que re
tulimus usq̄ ad extremum iudicium/ ꝙ autem
xp̄us deus sit iam supra ōnsum est ex veteri le
ge atq̄ ꝓphetis. Licet etiam ex tua lege mōstra
re: que ꝓphetam ⁊ sanctū viꝝ fuisse xp̄m asserit
Si ꝓpheta ⁊ sanctus ergo verax. si verax ⁊ de9
Nam deum seipse testatus est dicens. Ego ⁊ pa

ter vnum sumus ⁊ qui videt me videt ⁊ patrē Et si creditis in deum ⁊ in me credite. Et alia multa huiusmodi p̲ que diuinitas xp̄i colligitur ⁊ equa cum patre ⁊ spū sancto maiestas. bene est igitur vt legem nostrā amplectaris que verax est ⁊ salutaris a deo data . ⁊ tuam relinquas. in qua nō veritas neq̧ salus: homo illam tulit pec catis ⁊ ignorancia plenus Intellexisti quanta ad ducimus ex veteri lege testimonia quibus deus onditur ⁊ homo xp̄us Jhesus. ⁊ pro nostra salute supplicio crucis affectus. Audiuisti sacrosancti euā gely attestaciones ⁊ ipsius xp̄i voces q̄ tua lex sandum habet. Quid igitur obstat baptismo. quis p̄hibet aquam quid moraris ingredere Jam tan dem salutis iter cū p̄cellentibus viris ⁊ magnis imp̄atoribus ad eternam salutē sub xp̄o puenies Diximꝰ de Constātino seniore ⁊ Philippo qui rē publicam tenentes in xp̄m credidere . post Con stantinū creati cesares idem iter secuti sūt. ⁊ in fide nr̄a dormierūt. Excepto Juliano apostata qui ex monacho Cesar factꝰ trāsiuit ad ydola que vitam laxiorem permittebant Sed ille in bello parthico penas dedit: Et sagitta confossus in in certum missa: coactus est cadens dicere . Vicisti galilee. Sic enim p̲ contumeliam vocabat cristū Fuerunt et aliqui scismatici et heretici qui et si

christiano nomine. non tamen recta incesserunt via. Imperatores cristiani nullo errore polluti Inventi sunt Iouinianus Gratianus Iustinianus Valentinianus Iustinus: duo Theodosij Archadius Honorius karulus magnus Ludouicus et plures franci et theutonici. tres ottones henrici aliquot. Et non pauci sub alijs nominibus: preterimus alios reges fama claros qui vel in Gallia vel in hyspania vel in Anglia vel in alijs provincijs cristianis sacris initiati fuerunt et in domino mortui ad vitam creduntur migrauisse beatam. cum hijs non est cur te pudeat xpi iugum subire et sub eo regnare. per quem reges regnant. et legum conditores iusta decernunt. Multos invenies reges qui te colentem xpm honorabunt et si enim aliquando horrebant reges xpi nomen et propter ydola xpianos persequebantur. Postea tamen propter xpm ydola deleuerunt. Honesta hec societas est: cum qua te vocamus in viam veritatis et pacis. Illa nichil dignitatis habet cum qua te tua lex in devia rapit. Nam preter othomanorum familiam de qua natus es et illustres progenitores tuos: quis est qui magnopere laudari inter Sarracenos queat. Celebratur Saladinus quidam et aliqui pauci nomen habent qui res memoria dignas gessere. at xpianorum excellentissima nomina omnes hystorias impleuerunt. Noti sunt

in ſiria: ⁊ in egipto ⁊ in Aſia. Gotfrid9. Balduin9
Bohamundus. Tancredus. Conradus. Philippus
⁊ alỹ admodum multi qui ab extremis galliarũ
et germanie finibus cum ingentibus copỹs Ihe
roſolimam peciere. Iterq̃ ſibi ꝑ medios hoſtes
ferro pauere. Hos tibi comites damus. cum hỹs
te xp̄o iũgere cupimus. Honeſtiores hỹ ſocỹ ſũt
q̃ egipcỹ effeminati: aut imbelles arabes tua ori
go ſicut accepimus Scitica ē inter ſcithas multos
fuiſſe viros in armis claros memorie traditur
qui vectigalem aſiam plurib9 ſeculis tenuerunt.
Et egipcios vltra paludes eiecerũt. Nō ſunt cō
pandi aut egipcỹ aut arabes Scitico generi. non
eſt forti: et gnano equa ſocietas. Mirandum eſt
tantum potuiſſe ſuis faſtinationibus arabes: vt
audaces et preſtantes ſcithas in ſuam ſociatatē
adduxerunt. Quid diximus ſocietatem: non eſt
hec ſocietas ſeruitus eſt quando eorum legi ſub
iectus es: que vtinam lex eſſet et nō decepcio ac
preſtigiũ Cōformior tibi cũ xp̄ianis ſocietas erit
Fortibus viris facile amirantur fortes. virtus
virtuti placet. pulcra ⁊ ſtabilia ſũt inter equales
cōſorcia. ſi eadē religio eſt idemq̃ cultus dei Age
igitur accipe xp̄ianos ſocios. accipe fidem ⁊ bap
tiſmum: qui te hic faciet i terris magnum quo ad
vixeris ⁊ poſt obitum in celo beatum reddet. Au

disti ꝓmissa euangelica ⁊ quõ cũcta que dixi⁹ ve
teris legis auctoritate ꝓbantur. Sed times ne de
cipia⁹. recordaris tue legislatoris qui asserit le
gẽ ⁊ pphẽs a iudeis. euangeliũ a xp̃ianis eẽ cor
ruptũ: tũqꝫ de veritate vel noui testamẽti l' vetis
remãsisse. quantũ Alcorano cõtinetur. Explora
tũ id forsitan arbitraris ⁊ veꝝ esse. atqꝫ idcirco te
stimonijs nostris non adhibes fidem nec bapti
zari audes aut in cristũ credere. vtinam tã bonus
fuisset tu⁹ legifer q̃ꝫ callidus. tã verax q̃ꝫ versu
tus: tam iustus q̃ꝫ iniquus. tota est artifitiosa et
fraudulẽta lex eius. Nam qui diuinũ sibi abesse
auxilium non ignorabat. ad humanas cõfugit astu
tias. Cupiebat legẽ edere que sibi nomen daret
famamqꝫ etiã p flagitia exoptabat. vt nerostrat⁹
ille qui diane Ephesie tẽplum incendit. Et anim
aduertẽs antiquam ⁊ nouam legem q̃uis honesta
esset duram tñ vulgo videri ⁊ seruatu difficilẽ
fieri posse. existimauit vt innumerabiles populi
in suas traditiones concederent. Nam gentiles
q̃uis laxiori lege tenerẽtur q̃ꝫ xp̃iani. cõtinẽtiã
tamẽ ⁊ modestiam ⁊ frugalitatem cõmendabant
Et phis auscultabant virtutis amatoribus neqꝫ
sinebant suos ciues corrumpi vicijs aut volupta
te marcessere. Creuit igitur secta Sarracenorum
licentia vitioꝝ. placuit vxores ducere q̃d mallẽt

easdemq̧ dimittere.cū displicere cepissent: Habere concubinas q̄plures et in omne libidinis genus posse prouolui. Indulgere ventri, cuncta que vellet & ori: preter vinum. vniuersis immergi voluptatibus Et si enim aliqua ieiunia in lege tua precipiūtur id eciam ad irritandam volupta tem factum est. Nam Sarraceni diem ieiunātes nocte q̄ lōga est epulantur & bibūt. Nec aliam ob causam vini vsus interdictus est. nisi quia noce ret in ardenti terra, qualis est Arabia & maior est in frigidis voluptas poculis. Hoc vnum ergo Machumetis inuentū fuit vt legē ꝑpagaret su am. Ea p̄cipiens que grata essent auditoribus & maxime plebibus que iumētis similes existunt Nec fefellit eum opinio in hac ꝑte. Placuit noua lex: Et breui tp̄e ita coaluit vt in multis popu lis gentibus ac linguis reciperetur: cuiꝰ fundamē ta in voluptate iacta fuerunt. Verū sicut agricola non imprudens. postq̄ vineam plantauit fossam circūducit & sepem, ne destruatur a feris. Ita et Machumetes suam legem cōseruare ac munire statuit animaduertit homo sagax duobus modis suum dogma cōuelli posse atq̧ cōfundi. autoritate scꝫ & ratione. Atq̧ aduersus hec duo que poterat inuenire remedia non neglexit: Autoritati appo suit. q̧ paulo ante retulimus antiquam scꝫ et nouā

de prauatā esse. nec quicq̄ veri restare nisi quod alcoranus haberet. rationi arma obiecit iubens ne quispiam de sua lege disputaret neue rationē quereret. in eum qui contra nitteretur. ferro vindicandum eē: atq̄ huiusmōi vallo suā legem callidus veterator cōmuniuit. sed non est hic adamātiuus murus neq̄ ferreus neq̄ ex viuo lapide. Fragilis materia est. Creta et luto munita dom⁹ facile oppugnabitur neq̄ resistet telis nostris. Facile ruūt edificia in arena fundata. agrediamur h̄ telis tue legis munimēta. Corruptionē in p̄mis sacraꝝ lr̄arum obicitis. hoc ei ꝓbandū fuerat qui factum asserit. nobis satis erat negare factum. Libet tecū aliter agere. ⁊ aptam tue legislatoris calūpniā oñdere. Lex iudaica q̄ Moyses ⁊ ꝓphete tradiderunt anteq̄ mahumetes nasceretur pluribus seculis scripta fuit et multis in locis promulgata. ⁊ in alienas translata linguas: nec fuit un⁹ interpres. sed plurimi. rogante Ptolomeo philadelpho septuaginta presbiteri legē interp̄tati sūt et consona dixerūt: Aquila etiam ⁊ theodocion. Et simacus ⁊ alij vetus testamētū traduxerūt. Facta est antiqua lex ⁊ greca ⁊ latina multis etatibus: anteq̄ tua ꝓmulgaretur. Implete sunt omnes biblitece mosayca ⁊ alioꝝ ꝓph̄aꝝ traditione Alexandrie Rome Athenis Carthagine Siracu

sis Toleti Lugduni : & in omnibus locis que insig
nis essēt. siue apud grecos siue apud latinos vetꝰ
testamētum ex hebraica veritate traductum et
habebatur & publice legebatur . Quis ille iudeus
tam potēs fuit . qui corrūpere legem vbiq; gēti
um potuit . Nondū natus erat xp̄s cū septuaginta
interpretum edicio facta est .Quo tp̄e nulla erat
causa corrumpende legis cum nulla esset cū cristi
anis non dum natis;de lege cōtencio. nec ꝓpter
alios oportebat legi aliquid detrahere. qui legem
non acceperant. nec ꝓpter se qui talem acceperant
et laudabant :Si qua corrupcio interuenit.in ea
potuit interuenire :que apud hebreos remāsit nō
in ea que inter latinos & grecos diuulgata ē. Et
per infinitas diffusa ꝓuincias.quanq; nec iudaica
corrupta ē que vsq; in hanc diē cū greca & latina
traditione cōcordat.difficilis ac pene impossibilis
fuisset corrupcio in tot manibus.Mahumete leue
fuit vnum codicem corrūpe & illū tanq̄ verꝫ hys
tradere qui sibi ab inicio crediderunt ꝙ si multi
sunt hodie apud vos codices vniꝰ cōtinēcie non
tamē idcirco veritas in eis est ab vno enim qui
falsus erat emanantes. omnes falsitatem conti
nent. quia non defluunt ex amaro fonte dulces
riuuli. Querimus ex te magne principes si te iu
dice .duo rationum codices afferantur.quorum

alter ex altero transcriptus existat. et in eo de quo est facta transcripcio semproníus mille debere talenta scriptus est. in exemplari duo milia cui pocius fidem dabis: aut non exemplo magis q̄ exemplato. Hebrei parentes antique legis existunt et apud eos exempla legis habentur apud alios exemplaria. Rursus ex te querimus quatuor inueniuntur racionum libri apud quatuor negociatores Seium Gaium Titum et Sempronium in eo quē semproni9 pducit Creditor ipse lucy in centum talentis scriptus inuenitur in alys debitor. cui credes. quid respondebis an non tres libros vni pferes certe non dubitabis pferre si ita iudicas soluta questio est. Quatuor libri vetus habēt teſtamētū. vnus est hebreorū Alter gentiliū ⁊ terci9 xpianoꝝ: vltim9 Sarracenoꝝ quia ceteris discrepat. Mendax enim est nā reliqui conformes inueniūtur. Nam ⁊ greci qui gentiles erant ante xp̄i aduentum. ⁊ latini ante Machumetem vetus teſtamentū. non alio modo habuerūt q̄ nos hodie habem9: hoc fortasse inficiari posses quia non reperiuntur hodie gētiles qui bibliothecas habeant veteres. Sed interroga iudeos. Inuenies vera esse que dicim9 ⁊ adhuc extat. Josephus hebreus qui translationē antique legis in manu Ptolomei quē nominaui9 gentilis

hominis attestatur fadam. Ex qua postea tradu
ctiones emanarūt. que vsq̄ in hanc diē pseuerāt
et hebraice veritati concordant Stulta est igitur
Machumetis fictio. et turpis inuentio. nec quicq̄
habȝ veri simile. nec tam confutacōe q̄ irrisione
digna est. quod dicimꝰ de veteri testamento idē
licȝ de nouo intueri. Quod nec ab vno scriptum
est. nec in vna lingua nec in vno loco. nec in v
no tpe. ⁊ tamē vna sentētia est ⁊ vnica cōcordia
Quod greci habēt hoc latini. hoc hebrei. hoc Siri.
Armeni hoc omnes Barbari xp̄m colentes. Quis
heretici aliqui ad tuendos errores suos corrum
pere nōnullos codices ausi fuerunt. Quid ages.
quid dices. cui fidem adhibebis: an soli sarraceno
an latino. an greco. an hebraico. Multo antiquior
est xp̄iana lex q̄ Sarracena: Audita est in omī
terra euangely tuba. sicut scriptum est. In omnē
terram exiuit sonus eoꝝ et in fines orbis terre
verba eoꝝ. Vulgata est ⁊ recepta lex xp̄i ꝑ to
tum romanum impiū prius q̄ tuus legifer prodi
erit in lucem: Et idem euangelium qd̄ nunc ha
bemus omnes gentes suscepe. Nec fuit maiori
bus nostris aut facultas corrumpendi rem adeo
vulgatam aut necessitas. cum non esset mahume
tes. cum quo de fide contenderent Corrupcio ei
necessaria fuit qui nouam legem edere voluit

veteri ꝛ noue contrariam. Nec dubium faciet in
Suo iudex quin xp̄iano maior fides adhibenda sit
vel xp̄i legi q̄ sarraceno: Ipse ei conseruator ē
sue legis ꝛ manet in tradicione prīm. Sarracenꝰ
ab ea recessit ꝛ inuenciōes sequitur nouas quas
sui maiores ignorauerūt euāgelia apud nos qua
tuor recepta sunt: que summa diligencia vigenti
studio ꝛ acri discussione sancti patres in generali
bus cōcilys non prius amplexi sunt q̄ esse veris
sima multis modis recognouerunt: non ē igitur
quod tuus legifer de corrupcione sacrarum litte
rarum possit obicere de ciuitate domini que ē ec
clesia iquit in ps dauid. Fundauit eam ineternum
nō eēt fundata ineternū ecclesia si fūdamētū eiꝰ
qd ē euangeliū violari aut corrūpi possꝫ. nec veꝝ
fuisset quod ayt propheta baruth. loquens de le
ge dei. lex que est ineternū. nec illud staret qd
diceret: Ineternū ꝑmanet verbū tuū ꝛ in seculū
secli veritas tua. Nec Ysaias vera fuisset de cri
sto locutus dicens: Sup solium Dauid ꝛ sup reg
num eius sedebit vt confirmet ꝛ corroboret illud
in iuditio ꝛ iustitia vsq̄ in sempiternum. Nos ga
brieli angelo credimus qui de xp̄o Marie virgi
ni sic ayt. Dabit illi dn̄s deus sedem Dauid patris
eius ꝛ regnabit in domo Jacob ineternū. Quomō
regnat xp̄s in domo Dauid nisi ꝑ fidē. Quomodo

p fidem nisi p euangelium;Quomodo p euange
liū ineternū si corruptum est euangeliū mendax
lingua falsa calumpnia.Ego vobiscū sum inquit do
min⁹ vsq ad cōsumationē seculi.Et Osee pphte
verba ad ecclesiam cōferuntur· Sponsabo te mi
chi in fide vsq in sempiternū. Et ad Petrum vi
carium suū inquit saluator .Tu es Petrus & sup
hanc petram edificabo ecclesiam meam et porte
inferi non pualebunt aduersus eam.Et iter.Ro
gaui p te Petre vt non deficiet fides tua·Preua
luissent porte inferi & defecisset fides Petri·Si
falsum esset euangelium quod sequimur.Sed ma
net fides magni pastoris i ecclesia Romana.que
nunq inuenta est errasse neq errabit ineternū
Magistra est enim & mater omniū fideliū & disci
plina veritatis·Caue Machumetes caue magne
princeps ne sequaris errorē Porphiry siculi qui
tue legi consona dixit.Is ex xpianissimo ad ydo
la transiens ayt se deos consuluisse quid de xpo
sentirent·& illos respōdisse·bonū vir fuisse xpm
Sed peccasse discipulos eius qui diuinitatem ei
attribuerant quam sibi ipse nunq arogasset.hoc de
orum testimoniū est ydolor que tu demonia esse
non dubites.An non intelligis fraudem.an nō vi
des tui legiferi & demonū.esse vnū argumentum
vnam collusionē:vnam fallatiam & xpo diabolū

De sede b petri magni pastoris eclesia Romana

inuidere eiusq glie. ⁊ maiestati detrahere. Cuius consilio. atq suasu tua lex edita est euangelice atq mosayce cõtraria. Dices parimõ xpianã legem mosayce aduersari. nam que iussit Moyses plurima vetat ⁊ pmittẽs que ille vetuit. Nescis antique legis archana que diu grauida fuit: nouã in vtero gerẽs. ⁊ cum statutum diuino cõsilia tẽpus uenit. eam pepit. Vidit Jeremias per spiritũ legem hanc nouã cũ ayt. Ecce dies venient dicit dñs ⁊ feriam domui isrl' ⁊ domui Juda fedus nouũ: non scdm pactum quod pepigi cũ patribus eoꝝ Sed hoc erit pactum qꝫ feriam cum domo israhel Post dies illos dicit dominus dabo legem meam in visceribus eoꝝ. ⁊ in corde eoꝝ scribam eam ⁊ ero eis in deum. Nouum fedus inquit. quia baptismus circumcisioni successit. et legem meam inquit scribam in corde eorũ quia vetus lex in tabulis lapideis scripta fuit. noua per caritatem in corde hominũ radicata: et ero eis in deum quia noue legis auctor et promulgator xpus deus ⁊ homo est Antiqua p moysen innotuit tãtum hoiez et aduenięnte pfecto euacuatum est impfectum. nec amplius in pputio nobiscũ deus sed in corde pascitur dicente Apostolo. Si circũdinum nil prodẽ vobis: nec vlterius cerimonie legis hñt locũ: venit eni ille de quo loquitur in deutronomy moyses pphe

tā. de gēte tua suscitabit tibi de⁹ ipm sicut me au dies. ⁊ subdit. Ponā verba mea in ore ei⁹ loquetur q3 ad eos oīa verba que pcipero illi. De xpo hec pphetia est que locutus est ex ore dei quod veꝝ erat os suū. In cuius aduentu legalia. ⁊ ceremonie defutura erant. Sicut apud Matheū scriptum est. Lex ⁊ pphete vsq3 ad Johannem. Sacramēta enim que veteres obseruabant adnūciatiua erant venturi xpi. que in eius aduentu completa cessauerūt. Et alia instituta sunt virtute maiora veritate meliora. actu faciliora numero pauciora Et sicut sacerdotium mutatū est. sub cui⁹ administracōe lex erat. ita ⁊ legem mutari oportuit. Nō est igitur aduersa veteri. noua lex. que in eius ventre conclusa erat. Et adueniēte xpo ⁊ euangely luce clarescēte patefacta circūcisioni ⁊ alys ceremonys antiquitus obseruatis sicut pfinitū erat finem imposuit Est autē xpiana lex tanto digni or q3 iudaica quanto nobilius est oraculum dei: q3 hominis. Cognoscis iam nisi fallimur veritatē et maiestatē nostre legis. nec vtilitatē ignoras Incipisq3 de tua diffidere. ⁊ ardes desiderio disputandi. vellesq3 latius cuncta discutere Sed obstat legifer tuus. ⁊ inquirere veꝝ phibet. ⁊ intermi natur. et clamat. nō mea ē lex que disputacōi subiciendo sit. Caue ne quid loquaris. arma sunt in

dignus sane legis

manu tua. dũ michi credis multũ imperꝫ adeptus es qui non audiuit meam vocem gladio conteren di sunt ensis. mee legis dignitatem tuetur. In a rabia ortus eiꝰ fuit ex paruo principio quantũ creuerit vides Egiptũ adieci mee legi ⁊ Siriam et Mesopotaniam ⁊ Libiam ⁊ Munidiam ⁊ Mau ritaniam ⁊ partẽ Hispanie ⁊ diuitẽ Asiam ⁊ doctam Greciã ⁊ fortẽ Traciam ⁊ nobilem Madceoniam Sunt ⁊ alie ꝙ plurime regiones sub imperio mee legis que armis nõ verbis quesite sũt muliebre ẽ verba v'bis refellere. viri ferro decertant si non fuisset vera mea lex nõ dedissẽt superi impio nostro necnõ dñationi nostre. tantos successꝰ atqꝫ ꝓsperitates. Amat nos deꝰ ⁊ legis odorẽ sentiẽs gratulatur. ⁊ sternit iter victorys nostris. Scis ꝙ feliciter sepe in hostes pugnasti. Et Modo in Ponto et sepe in Grecia. En fili quid cogitas. quid moliris. tot triũphis sub mealege illustratꝰ cristum sequeris cuius cultores strauisti tociẽs et in ticionem vsqꝫ cecidisti. Caue ne meam lin quens legem relinquaris a deo: Credimus hys te verbis non parum cõmoueri et aliquem incẽ in tua mente timorem: Sed audi ꝙ inanis est ti mor. Omnis qui malum facit inquit in euãgelio veritas odit lucem. Fures noctu domospfo diunt ⁊ in obscuro adulteri latitant. Non adhibent tes

tes qui peccant: nolunt deprehendi mēdaces. Cū hys sentit tuus legifer. Veretur ne disputando sue legis vanitates innotescant: Veretur ne pudenda sua detegātur Prohibet disceptari uerbis armis defendi suam legem iubet. nec alium iudicem q̄ ferrum deposcit: multūq̄ gloriatur de sue legis incremento. diximus cur creuerit plebes voluptas allexit. neq̄ inficiamur multas tue gētis victorias partas. et ingencia cōfecta bella Et tu ipse in p̄lys clarus euasisti. vicisti hostes non paucos. & triumphasti sepe fuisti tamē eciam aliqū victus. Parua xp̄ianoꝝ manus tuas ingentes copias vt ante diximus apud cōfluentes Sauum ac Danubium paucis ante annis deleuit. non milites veterani. non duces in bellis ante probati. nō viri nobiles armis potentes et equis. Sed pauci cruce signati ex agris collecti inermes et nudi fide tantum armati ferro fulgentes et auro tuos fuderunt exercitus. q̄ si victoria veritatē legis ōndit hoc vno p̄lio satis admouebare in quo multi fugerunt paucos. tue victorie nichil miraculi habent. ad quas nunq̄ sine grandi tuorum p̄rogatiua ventum est. Sed quid agimus. non hys argumētationibus stat recta fides: vici fudi hostes impium teneo. Si sic licz arguere. vera fuit sub Alexandro magno tot victorys illustrato. et sub

Victoria
Turcarum
p simpli
cem ab
inermē
pplm cru
ce signatū

eius successoribus religio .qui et in grecia et in asia et in siria.et in egipto.et in libia: et in psyde et in scithia.et in indis regnauere. impio p arma quesito. Verum eciam Romanorum fides vsq ad priorem Constātinū. qui orbem sibi ferro subiece rūt ⁊ oēs domuere quas adier̄ gētes. Scim9 tū ⁊ Alexandrū ⁊ ei9 heredes Romanos ⁊ qui sub eis erāt iudeis exceptis.ydola coluisse Aly Iouē.aly Martē.aly Mercuriū. Nōnulli solē ⁊ alia sidera multi eciā vt Egipcy aīalia bruta colebant . quis nescit inquit vn9 ex poetis.volusi bithume:qua lia demens egiptus portenta colat . Crocodillon adorat Et quod stultius fuit.⁊ alliū ⁊ porros ⁊ cepe inter numina posuerūt. Preclare tam ne E gipcōꝝ victorie memorātur sicut de Osidiri prodi tum est.qui victum peragrauit orbem.ergo ⁊ de os Egipcōꝝ recipie9.⁊ verā eoꝝ religionē katebi mur quia vicerunt.non: Non sic ratio suadet.neq sic iudei sensere:qui victi ab assirys et ab Anthio cho ⁊ a romanis ⁊ in seruitutē ducti non tamē vi ctoꝝ leges de dys acceperūt Sed victi ⁊ angariati et mille modis oppressi in sua lege māserūt Nec nos xp̄iani cum prelio supamur aut alys calami tatibus affligimur legē nostram aut relinquim9 aut accusamus.sed arbitramur pium deū nos tāq̄ filios ꝓpter peccata que cōmitti9 verberare qui

vide

46

& non paremus euangelio non seruam9 legem no
stram neq manem9 intraditione sanctoꝝ patrum
sed victi fragilitate aberra9 & labimur vt hoies
Ipe vero lapsos corrigit & plagis multis nostras
iniquitates emendat: Cognoscim9 errata nostra
et cōsiderantes que fecimus minorē esse penam
ꝙ delictū nō ignoramus. Si cadimus in bello si a
mittimus regnum si iugo seruitutis opprimimur
dicimus cum Daniele pphta deum esse in celo. qui
reuelat misteria mutat tpa & transfert regna vt
vniuersi cognoscant ꝙ dn̄atur excelsus in regno
hominū & cui voluerit dabit illud. Nouimus deū
et iudeos & xp̄ianos posse cum velit et voluisse
aliquando alteri9 secte hominib9 subicere ppter
offensas populi qui eum ad iracundiam puocauit
Sed cōuersi ad eum non desperam9 misericordi
am consequi, Quis enim irascitur deus vt inquit
ppheta non tamē obliuiscitur misereri. Pius est
et benignus nec deserit clamantes ad se. Absit aūt
vt ppter victoriam meliorem credamus religio
nem victoꝝ. Sic enim fatendū esset omnes qui vi
cerunt hebreos melius de deo sensisse ꝙ ipi uicti
quod neq tu diceres neq tuus legifer qui defensi
onem sue tradicōnis in armis collocat: & omne ge
nus ratiocinationis effugit. Maximū iniquitatis
iudicium: non sic btūs Petrus qui donatus a xp̄o

dominus celestis regni clauibus & pastor cõstitut9 gregis xpiani.paratum se ait rationem omnibus reddere de ea que erat i ea fide.nec aliter suos auditores edocuit beat9 Laurenti9 martir. Mea nox inquit obscurũ nõ habet.sed omnia in luce clarescunt. Et in euangelio nõ pbat dominus eũ qui lucernam accendit. & sub modio ponit. sz sup candelabrum eam esse vult vt luceat omnib9 qui sunt in domo et predicari verba sua sup tecta iu bet & de seipso dixit Ego palã locutus sum mun do. Deceptores et pseudo pphe in angulis predi cant et volunt occulta eẽ que dicunt at iuramẽ ta taciturnitatis exigunt . Sicut Rome acci dit in hys qui baccanaria celebrabant. In occulto enim deo suo sacrificantes nullum flagiciũ libidi nis omittebant qp si alia non essent aduersus tuã legẽ iudicia.hoc vnũ sufficere potuit.quia phibuit eius lator in disputationẽ venire. Sciebat non e qua eẽ neqz vera que tradiderat. Videbat vete rem et nouam legem cõtra se stare. Intuebatur philosophorum acutissimas rationes sibi aduersas esse. nec sperauit in cetu hominum aut in scolis virorũ excellentiã sua deliramẽta posse defendi Aiaduertit homo sagax & in genîosus in malo gẽ tiles qui deos colebant dãnatos esse et iam ppe modum exterminatos nec. Iudeos locũ eẽ quoqz

decep tores

47

lex translata esset cū sacerdocio ad christianos.
Cūqꝫ statuisset nouam legē idemqꝫ sibi nomen da
ret·sperauit qđ modo euenit .iratū deum xpīanis
qui sue legis mandata transgrediebantur aduers9
trāsgressores victoriam concessurum atqꝫ idcirco
sue legis defensionem in armis collocauit·quā ali
oquin hominibus gratam propter licenciam volup
tatum non ambigebat·dyaboli hoc fuit inuētum
antiquus hanc viam sue nequicie serpens excogi
tauit.qui cū vidisset sese procul eiciēt xpiana reli
gione augescente·ydola deleri· nec amplius deoꝝ
multitudini locum esse·sed vnum tantum deum
adorari cum patre et spiritu sancto Jhesum cri
stum Heraclio imperante mahumetis spiritum
excitauit eumqꝫ sibi ministrum elegit· hominem
ritu prius ydolatram.forma pauperūm· mente
superbum·natione arabem·qui concilio vsus quo
rundam Judeorum xpianorum peruersorum·in
ter quos fuit Sergius spiritu ambicionis inflat9
legem terciam edidit ex veteri ꝛ noua cōflatā
multis ineptijs extrinsecus adiectis legē diximus
quia ipse legem vocat·nos blasphemiam rectius
appellabim9:rugasti frontem auertisti oculos hor
ruisti turbatus es·subiratus es:dum hec dicim9
at si veritatis amicus es· audienda est veritas.
neqꝫ tuus legifer si tibi amicus est·veritatē inter

dicet: que tanto magis amica est: quanto salubrior
et homini ab ipsa natura cõuenientior. Audi vero
et disce quã sit appellanda lex. Legem dicunt rẽ
phi ꝙ ratione pcipitur. Et sunt qui nil aliud legẽ
esse affirmant ꝙ rectam rationem a diuino numi
ne ductam. Quicquid igitur rationi aduersum est
legis nomine caret. At tuus legifer ratiocinari de
sua lege prohibet. Et solum arma illi suffragari
vult. Non ẽ igitur dicenda lex nisi ex illis qua
rum cõditores apud ysaiam dominus maledicit.
Docet nos Dauid cognoscere legem domini. dum
ea que ꝓpria sunt exponit Attende ⁊ videbis an
machumethea lex de celo sit. et a numine tracta
diuino. an aliunde. Lex dñi inquit ꝓpheta immacu
lata conuertens animas testimonium dñi fidele
sapiẽtiam pstans paruulis: Immaculata est lex dñi
quia mala queqꝫ excludit neqꝫ libidinem neqꝫ tur
pitudinem ullam admittit. Sic apud eundẽ ꝓphtã
eloquia domini casta dicuntur. Et apud Job legi
tur. Non inuenietis in ore meo iniquitatem. nec
in faucib9 meis stulticia personabit: Et aplus lex
sancta inquit ⁊ mandatum sanctum ⁊ iustũ ⁊ bonũ
At quõ machumethea lex imaculata que stupra et
adulteria ⁊ omnes libidinũ maculas ac feditates
admittit. dices quia ieiunia quedam pcepit ⁊ orati
ones et elemosinas. Non damnamus hec absit ut

Quid sit lex

48

ea: mala dicamus. Inuentorem eorum Machuē them esse negamus. Absq Machumethe Sciebamus hec esse bona: Ieiunauit Helias. ieiunauit cristus. orare et frangere esurienti panē suum et egenos et vagos in domū ducere multo antiquius est q̄ tue legis inuentū. Multi nos legislatores ad opa pietatis inuitarunt: Verū adulterari. fornicari: seruire ventri et in sceno voluptatū iacere solus tuus legifer inter bona collocat. Solus Machumethes est qui turpia docet. Et flagicia p̄cipit Quis hereticorꝫ in ore vt facilius decipiat bona simul et mala cōmisceat at lex que domini dicitur vt inquit pphā. animas cōuertit ad vltimū finem At lex machumethea non cōuertit ad deum. Sed auertit ab eo. Dicit enim dominus deus. Estote sancti quia ego sanctus sum: Machumethes vxores inquit ducite et cōcubinas quot placet: Nam ego quadraginta virorꝫ in meis lumbis vires habeo et vxoribus atq ancillis pmisceor plurimis. quid de testimonio fideli. Cum data est Moysi lex domini in monte Sinay fulgura et coruscacōs apparuerūt et signa de celo que testimonium legi pbuerunt Lex xp̄i miraculis admodū multis cōfirmata est dicente ipso si opa non fecissē in eis que nemo alius fecit peccatum scʒ infidelitatis non haberēt. Et ppterea de veteri que cōuertit

ad suū creatorem ad summū bonum ꝛ noua lege
inquit Dauid .Testimonia tua credibilia facta sūt
nimis.ꝛ in euāgelio Luce circa finem legim⁹ .Illi
ꝓfecti p̄dicauerunt vbiq̄ domino coopante ꝛ serō
nem cōfirmante sequētibus signis .At Machume
tis legem. que signa.que miracula ꝓbant. Audiam⁹
eum.non sum missus inquit nisi in virtute glady.
et qui non susceperit meam ꝓpheciā occidatur aut
reddat tributum p̄ciū ꝓ infidelitate sua .quid hoc
nunquid manifeste negat se miraculoꝝ virtute ca
rere:ꝛ ficta falsaq̄ esse omnia signa demonstrat.
que tui legis doctores in populis p̄dicant: Non ha
bet igitur tua lex testimoniū nisi in armis sed id
non est fidele vt ante docuim⁹. Ad vltimū tran
seamus ꝛ quā sapienciam prestet ꝓpulis id est po
pulis tua lex animaduertam⁹. Sapiēcia vt ante
qui tradiderunt diuinaꝝ ꝛ humanaꝝ reꝝ sciēciam
continet.estq̄ admodum sapida ꝛ dulcis.dum amo
rem diuinitatis mentib⁹ nostris instillat. ꝓpter
quod inquit Psalmigraph⁹ q̄ dulcia faucib⁹ meis
eloquia tua super mel ori meo. Tua lex neq̄ de
deo sapit.neq̄ de celestibus neq̄ terram satis in
telligit.que putat supis cure nō eē. Magna olim
et florida in Alexandria ꝓhoꝝ scola fuit Et mul
ti ꝑ Siriam ꝛ Asiam viri doctissimi claruerūt.quo
rum nomina ad nos vsq̄ peruenerunt.At postq̄

Verb Machumet

lex machumethea cursum habuit paucissimi nomi nantur qui nature archana pscrutati. excellētes euaserint. quia non prestat puulis sapienciā tu9 ppheta. aut tua lex cuius fundamētum voluptas est ꝛ tutela gladius. Inter nos vero liberalium arcium studia admodum florent. legitur publice phīa. auditur in scolis theologia. Nullum doctrine gen9 ptermittitur. gignasia lrarū in pluribus ytalie ciuitatib9 clarissima regiuntur. nec transalpes in Hispania in Gallia in Germania in Britania collegia desunt viroꝝ excellencium qui sapienciam pstant puulis. Est enim ingens xpianoꝝ cura vt indocti erudiantur ꝛ veritatē intelligant in nr̄a lege; que nunꝙ mentita est diuinitus cōprehensa. at tuus legifer non modo mentitur sed leuiter sed indocte. sed imprudenter. sed insipide mētitur Et sibiipse sepe cōtrarius est. quēadmodū sue legis inspector plane intelliget. innumerabiles sunt eius inepcie ꝛ aniles fabule ꝛ pueriles nuge. De quibus libet hoc loco pauca referre que de ceteris iudicium pbeant. Exponens Machumetes capitulum Alcorani quod dicitur filioꝝ Israhel. In hanc sentēciam loquitur. Sit laus ei qui seruū suū ab oratorio quod est belcarata ipsa est dom9 Mesche vsꝙ in oratorium sancte domus Iherusalem nocte vna transtulit circa quam benedixim9 de

um O vos homines audite ₇ intelligite: cū abẏ
a vobis venit ad me Gabriel sero post psalmodi
am vesptinam que vltima est ₇ ayt. O Machu
metes iubet deus vt se adeas: Cui respōdi ₇ vbi
eum visam ₇ ayt Gabriel. Vbi ipse est. ₇ iumētū
illico adducit magnitudīe inter asinū ₇ mulū Elbe
rahil vocant humane vocis capacem. Et vna non
non amplius hora iter egi annorū quinquaginta
milium ₇ ayt Gabriel ascēde animal. ₇ ita ad san
ctam domū: ascēdere volentē fugiebat iumentum
et iussum est stare. quia Machumetes ascensurus
esset nunq̄ accersit⁹ est inquit ₇ rñdēte Gabriele
accersitū esse. non fuīā addidit. nisi pro me deum
rogaret obtuli pces deo meo ꝓ iumēto quod me
insidente suaui gressu incessit. ponēs vngulam pe
dis anterioris in orisōte sui visus ₇ minori spa
cio q̄ ictus impletur oculi. ad sanctam domū pueni
comes aderat Gabriel. qui duxit me ad domum
sanctam in Iherusalē ₇ vicinam rupē dixitq̄ desc̄
de qm̄ ex rupe in celū ascendes. et colligato illic
iumēto portauit me humeris suis in celū Et cum
applicuissem⁹ ad celum mundi ₇ ad portam eius
pulsauit Gabriel ₇ quesitū est quis esset. ₇ respō
dit Gabriel ego sum. ₇ iterꝝ querēti quis tecū ad
est rñdit Machumetes. ₇ subdit Ianitor nunquid
vocatus. Et ayt Gabriel vocatus. ₇ apta est por

50

ta: & vidi angelos. & bis genua flectens oraui p eis Et accepit me rursus Gabriel. & vexit ad secū dum celum & fuit distancia inter celum & celum quantū est iter quingentoꝝ annoꝝ. & sicut in pri mo celo. ita in hoc celo pulsatū extitit & respōsū pari solēnitate ad septimum vsq celum pcedit. equā celoꝝ distanciam ponēs: & ayt in. vij. celo vi disse se angeloꝝ populū & lōgitudinē angeli cuius q instar mundi fuisse & aliquoꝝ mille viribꝰ ex tensiorē. & inter eos vnū aliquē inuenisse cui sep ties centena milia essent capita. & in quolibz capi te totidem ora. Et in quolibet ore lingue totidē que septingenis mille milibꝰ ydeomatibus lauda bant deum. Et rursus alterū angelū vidisse qui fleret. & quesiuisse causam fletus. & cū ille dixisset culpas esse. oraui p eo. & tunc cōmēdabat me Ga briel alij angelo. & ille alij donec fui in cōspectu dī & tribunali eiꝰ adhesi tetigitq me manu sua deꝰ inter humeros & frigiditas manus eius puenit vs q ad medullas dorsi mei. Hys nugis atq delira mentis implet Machumetes aures populi. Sed audiamꝰ alteram fabulam. in libro cuiꝰ titulus est de doctrina Machumetis. duo angeli nominantur Arathes & Marathes quos ille asserit iussu dei in terram descēdisse. vt genꝰ humanum regerent atq instruerēt tribꝰ mandatis acceptis Primum.

Altera fabula Margo[?]

ne quenquam occiderent. Alterum ne quid iniuste decernerent: Tercium ne vinum biberent. Cum aliquamdiu rexissent. et iam ex toto orbe ad eos iudicia devolverentur. mulier quedam decenti forma et omnium pulcherrima. adversus maritum suum causam habens. iudicium ab eis pecyt atque ut fautores haberet iudices. ut apud se prandium habeant multis precibus invitat. non abnuunt angeli. paratur splendidum convivium. Epulas et pocula mulier ipsa ministrat: apponantur fercula multiplicia et cum hys vinum quod cum angeli recusarent instante sepius muliere et multas obiciente blandicias tandem biberunt. et inebriati vino in hospitam incaluerunt eiusque concubitum postularunt. spondet mulier ea condicione ut alter eorum ei ascensum in celum ostenderet. alter descensum: placet condicio illa. ut iter didicit. mox ascendit. in celum. relictis atque irrisis angelis. quam deus recognitam inter sidera collocavit. cui lucifer est nomen. Angeli ad iudicium evocati cathenis ferreis in puteo profundissimo religati sunt usque in diem iudicy permansuri. cum elegissent in hac pocius vita quam in altera plecti. Hec est sapientia Machumetis. quam docet pupulos. hec eius theologia. hec doctrina divinitus revelata. Mira hominis audacia ne dicamus stultitiam seu dementiam: Quot sunt in hys fabulis deridenda somnia: non obiur

gamꝰ iumenti verba q̄ñ ⁊ asinam sacre lr̄e locu
tam ꝓdunt ⁊ gentiles boue̅. Sed quid est ꝙ vna
hora iter quinquaginta milium annoꝝ pergitur.
metue h̄ ⁊ diligenter cogita an nōdum corpi glo
rificato id possit accidere. quo iuit. vbi fuit. quid
circuiuit; non adhuc celum ascenderat: quibꝰ in lo
cis tantū spacij ꝑagrauit. nec iumētum eum tulit
quis tulit eum. vnde venit. quō venit. nichil hoꝝ
dixit. quid peccauerat iumētum vt p̄cibꝰ egeret;
cui non est lex alia nisi nature. ⁊ illi paret. quid
hostiariꝰ in celo collocatus rogamine Machume
tis egebat aut non satis felix erat: fortasse alciꝰ
cupiebat ascendere. tanq̄ȝ non sit illic ꝑfecta omni
um beatitudo. Et regnet adhuc ambitio Distanci
am celoꝝ ondit. ⁊ speraꝝ quanta sit crassitudo de
monstrat quingētoꝝ annoꝝ iter ex celo in celū
ponitur ⁊ patere spissitudinē: Quid hoc quis credat
gentiliū fabulis simile somniū est. aiunt illi Dyo
nisiodoꝝ quēdam geometrie sciencie nobilem in
patria senectam diē obysse. ꝓpinquos fuimꝰ ei dux
ille. ad quos ꝑtinebat hereditas hos cōsecutis di
ebus cum iusta pagerent: inuenisse in sepulchro ei
us epistolam Dyonisiodori nomine ad supos scri
ptam. que diceret eum a sepulchro. ad infimam ꝑ
uenisse terram. esseq̄ȝ illuc. vsq̄ȝ quadraginta milia
stadioꝝ. Nec defuerūt geometre. vt Plinius ayt

qui interp̄taretur significare ephãm a medio ter-
raꝝ orbe missã. quo deorsum a summo lõgissimũ
esset spacium. & ibidem pilemedium ex quo cõse
cuta cõputatio est. que circuitũ terre id est toti9
pile ambitum ducenta quinquagintaquinq; milia
stadioꝝ ꝓnũciauit. Sed armonica ratio que cogit
rerũ naturam sibi ipsum cõgruere eodem plinio
teste. addit huic mensure stadioꝝ septẽ milia. Ne
racosthenes huiuscemõi reꝝ solertissim9 indagator
vniuersum terre ambitum ductoꝝ quinquaginta
duoꝝ milium stadioꝝ ꝑdidit. Hipparchus stadioꝝ
paulominus vigintiquinq; milia adiecit. repiuntur
et alioꝝ sententie admodũ dissone neq; in hanc vs
q; diem mortali cuipiam satis exploratam credi9
terre mensuram. Cuius neq; septentrionem neq;
meridiẽ vers9 cogniti fines sunt: At tu9 legifer
maiora cõcepit animo qui tanq; celum ascenderit
quingentoꝝ annoꝝ itinere distare celum a celo ꝓ
didit quũ tanta esset crassitudo speraꝝ; hoc idẽ asse
rit rabi moyses hebreus genere .ph9 qui apud e
giptios claruit. At phi quos nostri ꝓbant non ita
sentiunt. nec Ptolomeus Alexandrinus astrono
moꝝ facile princeps. de crassitudiẽ lunaris spere
cum tua lege concordat: In qua iter annoꝝ sexa
ginta nouem & aliquoꝝ mensiũ ac dieꝝ posuit mi
libus passuũ vigintiquinq; seu stadijs ducẽtis pro

qualibet die cõputatis. Alij vero astronomi qui h diligenter indagauerunt speram solis plusq̃ sex centis vicibus supare lunarem tradiderũt. Rursus q̄ martis speram q̄uis sole altior est & longe maiorem habet ambitum spissitudinẽ tamen multis vicibus supari. Improbum humane mentis ausum vel ita subtili argumẽtacõe cõphensum. vt pudeat aliquos non credere. plurimi h incerta respuunt Tue legislatori fortasse credendũ fuerit. nõ quia illuc angelo bono deferẽte condescenderit. Sed quia cum puerso ceciderit q̄ si hac de causa fidẽ expetit: credimus. alioquin cum sacra scriptura dicimus celum sursum & terra deorsum & cor regis inscrutabile est. Sed alia pcurramus angelos se vidisse affirmat eosdẽq̄ corpeos. si mundo maiores angeli sunt. necessariũ est aliquam eorum ptem extra mundũ esse. At phi mũdi circũflexu omnia contineri dicunt neq̄ quicq̄ exterius esse Tuus legifer qñ aliquid solito plus adbibit: sopori dedi tus quicquid somniauit p vero retulit & omnia sibi licere putauit. quo errore & ãgelos corpeos et peccare & egere venia: & se rogasse p eis dixit. Simili somnolẽtia factum est sup humeros affirmauit manu dei cuius gelu vsq̄ dorsi medullas penetrauerit que omnia supius cõfutata sunt Quis illud pacienter audiat q̄ angeli dei vino inebria

De Angelis fabula [illegible]

ti specie mulieris decepti cõcubitum eius appeterint. que iter in celum educta ad cõspectũ magni dei pervenit & honorifice accepta. inter astra locũ obtinuerit. angeli penas dederint. atq; idcirco vinum homini interdictum quod tanti mali causa fuerit. Cõmemorat hec tu9 legifer & tanq̃ ex penu dei recepta hominib9 inculcat. Vide q̃ graviter q̃ vere. q̃ perite loquitur: poetarum figmẽta que pueris leguntur inter archana legis ruserit Pueri nostri non sine risu audiũt cum rapte in celum femine referũtur: & in astra cõmutate que maior et minor visa vocantur. pigri circa sarraca: Boote lucentes. Credim9 p tua sapientia te iam parvifacere: atq; cõtempnere tue legis figmenta. Si miraris vehemẽter q indies aliqui relicto dogmate xpiano ad tuũ migrant. Et asserentes iniquam legem nostram amplexi tuam circũcidũtur & tuis iniciantur sacris & qui trinitatẽ p̃dicabant: nũc detestantur. & qui xp̃m cruci affixum colebant et laudabant nunc derident. Sunt qui hoc agunt nõ dubitam9. Sed quinam homines sane aut libidinis serviant ambicõis & quibus nullus erat locus in nostra lege Spreti a nobis & eiecti tanq̃ vilia & inutilia mãcipia ad te transiverũt. nec tñ illos in extinguibilis cõscientie vermis rodere cessat q si posses eorum introspicere corda. intelligeres procul

dubio eos aut vite future spem nullam habere:
aut admodū esse anxios. quia fontē aque viue reli
querunt xp̄m ihesum. z nesciūt quo pacto redeāt
maius suum peccatum existimantes ꝙ dei mise
ricordiam: Sed quid miraris. si ad opes cōsequen
das ad voluptates exhauriendas nōnulli tue legi
sese subiciunt. non est hoc nouū nec dignū admira
cōe. Idem quoqꝫ z Sarraceni faciunt: qui sepe ad
nos migrant. Illud est mirabile. illud stupēdum
illud magnopere celebrandum. ꝙ tot milia populo
rum xp̄iano insignita nomine sub tuo impio de
gunt grauia tributa pēdunt. nunc liberis priuantur
nunc cōiugibus. opprimūtur durissima seruitute
lacerantur. vexantur mille modis. nec tñ xp̄ia
ne legi non renunciant. ꝙ si tuam acciperēt miti
us ferrēt impium. fierēt liberi. honores et opes
spare possent. sed malunt tollerare seruitutis iu
gum. z in squalore ac miseria viuere: ꝙ xp̄m ne
gare. hoc stupēdum est z diuinum opus. z quod te
p̄cipue mouere debet. non ꝙ pauci a nostra lege
aberrent. sed ꝙ tam multi in ea p̄seuerent. et ꝙ
tanta sit vel in aduersis constantia miraculū ē. fa
cit hoc bonitas legis: z securitas eterne vite quā
nemo sapiens p̄senti postposuit. Quid tu hic dicas
quid contradicere aut mutare poteris. Vera est
xp̄iana lex ex utero recepta mosaice. Ex pro

phetis· ex diuinis oraculis :deus autor eius est filius dei eam tradidit Ex ore dei manifestata ē pura est et nitida: et immaculata et sancta perfecta ex omni parte. nullam habet rugam. nusq̄ deficit nusq̄ claudicat. in ea qui querit inuenit. qui petit accipit. Et pulsanti aperitur: Ipsa est fons clemencie. iustitie culmen. pietatis speculum mansuetudinis et misericordie plena. per ea martires innumerabiles sunt occisi. Senes Juuenes pueri. matronē virgines. vidue innupte puelle: crudelia carnificū non expauere tormenta. sciētes beatos esse mortuos qui moriuntur in domino. preterimus signa et prodigia que certitudinem xpiane legis ostentāt. Quis viros cōmemorare queat ex xpiano genere diuini et humani iuris excellētissimos professores. vera mūdi lumina. sciēcie fontes qui usq̄ ad mortē in fide xpi perseuerantes. preclara volumina ediderunt. que tanq̄ sidera quedam doctrine humanas mentes illustrant. Et que nam ullo in loco lex est que alterum habeat Augustinum. alterum Jheronimum. alterum Ambrosium. alterum Gregoriū. Et ne grecos pretereamus. que religio virum unq̄ habuit qui origeni comparari posset: quis hic in plerisq̄ locis errauit. Quis Johanni Crisostimo exequabitur. quis magno Basilio: quis Cirillo. quis Eusebio. quis Gregorio nansazeno: Non sufficiet dies

si numerare ꝯgimꝰ. Illustres nostre legis docto
res siue viuos siue mortuos. Quis non sunt mor
tui sed nunc maxime viuūt ⁊ tanꝗ̃ stelle in firā
mento lucent qui fidem sacratissime trinitatis e
lucidarunt. Quid dicemꝰ de religiosis domibꝰ in
quibus angelica ducitur vita ⁊ pro peccatoribus
assidue effunduntur p̄ces dn̄o nec vnꝗ̃ cessant diui
ne laudes ac psalmodie. Benedictus nursiensis a
pud nos multoꝝ monachoꝝ doctor ⁊ pater extitit
apud grecos magnus Basilius. secuti sunt Gera
rdus abbas clare vallis. ⁊ Bruno qui carthusiā
instituit. quotidie sanctoꝝ viroꝝ apud nos augetur
numerus edificantur noua monasteria ⁊ sancta
renouantur instituta. Quos fructus edidit Sera
phicus Franciscus eximius paupertatis amator in
vmbria que ps est ytalie natus. Quot eum disci
puli secuti sunt. Quot sub eius regula viri sancti
floruerunt Anthonius patauii iacet miraculis cla
rus. Bernardinus senensis in aquila quē nostra
etas quasi alteꝝ Paulum p̄dicantem audiuit. Ni
colai liritani extant opa que om̄es admirantur
dominicꝰ in extremis hispanie natus oris. qua
si alius vesp emicuit. qui nouū quendam sanctū
et nitidum viuendi morem suis auditoribus tra
didit. ⁊ p̄dicatoꝝ instituta regula vniuersum illu
strauit orbem: Multi ex discipulis eiꝰ clarissimi

D. scto francisco

doico

suaserunt. sed p̄cipua est magni Alberti fama. qui
nullum doctrine genus ignorasse creditꝰ est. nec
minor eo Thomas aquinas fuit in lr̃is ꝛ si maior
extitit sanctitate claruit ꝛ meo seculo sub eadem
regula Vincentius hispanus. quem noster ante
cessor inter sanctos xp̄i confessores retulit. Et in
ordine diui Augustini Nicolaus tolentinas paulo
ante inter celestia relatus sanctoꝝ agmina. Noua
indies prole florescit nostra religio: ꝙ si non de
sunt peccatores diuinam prouocantes maiestatem.
non desunt eciam cōsiliatores viri sancti deo ac
cepti. Et virgines immaculate p̄cibus assiduis di
uinam iram auertentes. nec timemꝰ ruinam tan
tis adiuti p̄ciniꝭ· Tu ergo princeps nobilis qui
non es rationis incapax: neq; ingenij obtusi Colli
ge que diximꝰ ꝛ conserua in mente tua. ꝛ cōsule
tibi ꝛ tue genti. ꝛ noli esse incredulus sed fidelis.
Relinque tenebras ꝛ lucē sequere. Intelligis quo
pede claudicat tua lex ꝛ quantis ~~haret~~ erroribꝰ
et ꝙ procul a veritate recedit. ꝛ ꝙ non est in ea sa
lus noue ꝛ antique legis inimica Intelligis ꝙ so
lida est euangelica doctrina ꝙ vera ꝙ sancta ꝙ
mūda ꝛ immaculata. ꝛ ꝙ ea tm̄ iter in celū ondit
et non alia intelligis si verba nostra memoria te
nes ꝙ trinitas in vnitate et vnitas in trinitate
colēda est. neq; altera cōtradicit alteri: Intelligis

quonam modo pater sibi filium equalem genuit
et quō a patre ⁊ filio sanctus ꝑcedit spūs. qui est
caritas ⁊ amor ⁊ simul colendus est ⁊ deus est ⁊
ꝙ filius ꝓ nostra salute incarnatus est mortem
tulit et spoliato inferno tercia die resurgēs. qua
dragínta diebus cum discipulis cōuersatus ascen
dit in celum. sedet ad dexteram patris. venturus
in fine seculi iudicare viuos ⁊ mortuos. quo fac
to mali ꝑpetuo penam ignis subibunt. boni eter
nam beatitudinem cōsequētur. non in carnalib⁹
desideriys. aut impudicijs. non in cubilibus sed in
dulcedine mētis et in caritate xp̄i que supat oēz
sensum. Ante omnia vero mōstratū est non posse
te assequi inter xp̄ianos gloriam ⁊ potentatum
quem videris optare. maxime apud Europeos ⁊
occidentales populos dum tua in secta ꝑseueraris
ꝙ si velles xp̄ianis iniciari sacris magnā tibi spē
facim⁹ ⁊ potentie ⁊ glorie. Memento igitur ver
borum nostrorū: et accipe fidele consilium. sume
baptismum cristi ⁊ lauachrum spiritussancti. Am
plectere sacrosanctum Euangelium. et illi te to
tum committe. Sic tuam animam lucrifacies. sic
Turcorum populo bene consules: sic tue cogitati
ones adimpleri poterunt. sic tuum nomen in secu
la celebrabitur. sic te omnis Grecia. omnis Yta
lia. omnis Europa demirabitur. sic latine te lr̄e

ſic Grece ſic Hebraice. ſic Arabice omnes Barba
re celebrabunt. ſic nulla etas de tuis laudibus cō
ticeſſet. ſic pacis auctor et fundator quietis appel
laberis. ſic te Turci animaꝝ ſuarum reꝑtorem. et
criſtiani ſue vite conſeruatorem vocabunt Siri
Egiptꝫ. Libici. Arabes: et quecūq; ſunt alie gētes
extra criſti caulas. aut hys auditis tuam viam ſe
quentur. aut tuis et criſtianis armis paruo nego
cio domabūtur: Et ſi voluerint in noſtra lege te
ſocium habere. experientur dominum in ſua. nos
te iuuabimus et omnium eorum aſſiſtente diuina
gratia legitimum principem cōſtituemus. Hec ſūt
que tibi cum baptiſmo p̄mia ꝓmittuntur: Hys te
bonis diuina pietas procul dubio cumulabit. obſe
quentē Euangelio: quod ſi reſpueris conſilia nr̄a
peribit tanq̄ fumus gloria tua. et tu more homi
num reuerſus in cinerem totus morieris. X p̄us
regnabit ineternum cui eſt honor et gloria in ſe
culorum ſecula Amen

Epigramma:

Talibus, ô Reges, armis est Turca domandus,
Sponte velit Christi miles vt esse ducis,
Qualibus hic Praesul Romani maximus orbis.
Iste Secundus cum vult superare Pius.
Vt magis Omnipotens homini praestare probatur,
Humanis praestant sic magis arma Dei.

G. F.

[illegible]